

”..Niinkö että onko sitä kukkaan loppuviimen kysyny nuorilta it-
teltä..”

Kittiläläisten nuorten ja kouluhenkilöstön näkemyksiä pitkien koulumatko-
jen vaikutuksesta hyvinvointiin.

Kati Hakala

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelma: Sosiaali-alan koulutusohjelma	
Opinnäytetyön tekijä(t):	Kati Hakala
Opinnäytetyön nimi:	”..Niinkö että onko sitä kukkaan loppuviimen kysyny nuorilta iteltä..” – Kittiläläisten nuorten ja kouluhenkilöstön näkemyksiä pitkien koulumatkojen vaikutuksesta hyvinvointiin.
Sivuja (joista liitesivuja):	42 (7)
Päiväys:	27.11.2012
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Leena Viinamäki ja Päivi Muranen
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Laajassa (8263,08km²) Kittilän kunnassa pitkät koulumatkat ovat arkipäivää yläkouluikäisillä nuorilla. Pisimmät koulumatkat ovat noin 85 kilometriä suuntaansa, ja koulupäivän pituus matkoineen voi olla jopa noin 10 tuntia. Opinnäytetyöni tavoite on ymmärtää pitkän koulumatkan ilmiötä, sekä selvittää sen vaikutusta hyvinvointiin nuorten sekä kouluhenkilöstön kokemuksiensa pohjalta.</p> <p>Teoreettinen ja käsitteellinen esittely: Teoreettisessa osiossa käyn läpi erilaisia hyvinvoinnin määritelmiä sekä ajankäytön ja kasvuympäristön yhteyttä hyvinvointiin. Lisäksi käytän viitekehyksenä nuorten siirtymävaihetta, kun alakoululaisesta tulee yläkouluinen.</p> <p>Metodologinen esittely: Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Keräsin aineiston neljän nuoren ja kahden kouluhenkilöstön jäsenen teemahaastattelulla, sekä nuorille laatimani ajankäyttöpäiväkirjan avulla. Opinnäytetyöni on tapauskohtainen, jossa pyritään lisäämään ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä.</p> <p>Keskeiset tutkimustulokset: Nuoret ja kouluhenkilöstö olivat sitä mieltä, että pitkät koulumatkat ovat osa nuorten arkea, vaikkakin koulumatkoista johtuva väsymys ja vapaa – ajan vähäisyys nostettiin esille moneen otteeseen. Koulumatkoihin kuluva aika hyödynnetään joskus esimerkiksi läksyjen tekoon, jotta vapaa – ajan kotona voisi käyttää miten itse parhaaksi nähdään. Bussimatkan hyvänä puolena nähtiin myös mahdollisuus jutella kavereiden kanssa, sillä kotikylällä lähin kaveri saattoi asua monen kilometrin päässä.</p> <p>Johtopäätökset: Koulumatkat koetaan aikaa vievänä ja voimavaroja kuluttavana tekijänä, mutta se on kuitenkin osa kauempana asuvien nuorten elämää. Kotiseutu oli nuorille erittäin tärkeä asia, jonka vuoksi he mieluummin kulkevat pidemmän matkan, kuin muuttaisivat lähemmäs palvelukeskusta.</p>	
Asiasanat: Yläkoulu, pitkät koulumatkat, ajankäyttö, nuorten hyvinvointi.	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme: Social degree Bachelor of Social Services
Author(s): Kati Hakala
Thesis title: “..so has anyone asked it the young people themselves in the end..” – The views of the young and the school staff in Kittilä of the effects of a long way to school on well-being
Pages (of which appendixes): 42 (7)
Date: 27.11.2012
Thesis instructor(s): Leena Viinamäki and Päivi Muranen
<p>Thesis description: In the large (8263,08km²) municipality of Kittilä long distances to schools are an everyday routine for lower secondary school aged young people. The longest journeys are about 85 kilometers long one way, and the length of the school day with travel might be even 10 hours. The purpose of my thesis is to understand the phenomenon of the long way to school, and to study its impact on the well-being based on the experiences of young people and school staff.</p> <p>Theoretical and conceptual presentation: In the theoretical section, I will review the various definitions of well-being, as well as the connection of time management and growth environment on well-being. I also use a theoretical frame of reference the transition phase when the primary school pupil becomes a lower secondary school pupil.</p> <p>Methodological presentation: My thesis is a qualitative study. I collected the material by interviewing four youngsters and two school staff members, as well as a logbook for the use of time for the youngsters. This thesis is a case-specific and aims to increase the understanding of the phenomenon under investigation.</p> <p>Main results: Young people and school staff were of the opinion that the long distances to schools are part of the everyday life of young people, although the tiredness and scarcity of leisure time due to the long way to school were highlighted on many occasions. The school commuting time is utilized, for example, sometimes for home work so the leisure time at home could be used as they choose themselves. A good thing about the bus journey was the opportunity to chat with friends, as the nearest friend might live miles away.</p> <p>Conclusions: School trips are considered a time and resource-consuming factor, but it is a part of the lives of young people living further away. Home was a very important thing for young people, which is why they prefer to travel a longer distance, than move closer to the service center.</p>
Key word: Lower secondary school, time management, young people's well-being.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN SUORITTAMINEN.....	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävät	8
2.2 Tutkimuksen metodologia ja tutkimusmenetelmät.....	9
2.3 Aineiston keruu ja kohderyhmä	10
2.4 Eettisyys ja luotettavuus	11
2.5 Aineiston analyysi	13
3 KITTELÄ KASVUYMPÄRISTÖNÄ	14
3.1 Asuin ympäristön ja hyvinvoinnin välinen yhteys	14
3.2 Kittilän kunta ja pitkät koulumatkat.....	15
4 HYVINVOINTI.....	17
4.1 Hyvinvointi ja sen tutkimisen monet ulottuvuudet.....	17
4.2 Hyvinvointimääritelmien laaja kirjo	18
4.3 Kittilän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.....	20
5 NUORTEN YLÄKOULUVAIHE.....	22
5.1 Alakoulusta yläkoululaiseksi	22
5.2 Yläkoululaisen arki	23
4.4 Ajankäytöstä	24
6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	26
6.1 Nuorten kokemukset pitkistä koulumatkoista	26
6.2 Viikkopäiväkirjan avulla selvitetty nuorten ajankäyttö	29
6.3 Kouluhenkilöstön näkemykset	33

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	36
7.1 Johtopäätökset	36
7.2 Pohdinta	38
LÄHTEET.....	40
LIITTEET	43
Liite 1.	43
Liite 2.	45
Liite 3.	46
Liite 4.	47
Liite 5.	49

1 JOHDANTO

Koululainen tuntee taksin penkin, kuten Pohjolan Sanomien (2011, 4) otsikko toteaa. Viimeaikoina olen törmännyt internetiä selatessani yhteen jos toiseenkin artikkeliin, joissa on nostettu esille lappilaisten koululaisten pitkiä koulumatkoja ja laissa sallitun aikarajan ylittymistä. Koulukyytien suhteen pahin tilanne mainitaan olevan Kittilässä, jossa koulumatkat ovat jopa 80 kilometriä suuntaansa (Pohjolan Sanomat 2011, 4).

Koulumatkojen aikarajan ylityksiä on seurattu vuodesta 2005 alkaen. Vuoden 2011 Lapin läänin peruspalvelujen arviointiraporttiin vastanneista kunnista noin 80 oppilaalla koulumatka-aika ylittää lakisääteisen aikarajan. Syiksi näihin aikarajojen ylityksiin on mainittu pitkät ja hankalat, useamman kuljetusvälineen vaativat matkat, eripituiset koulupäivät, reitit, kuljetuskaluston rajallisuus ja kustannuksissa säästäminen. (Lapin läänin peruspalvelujen arviointiraportti 2011, 74- 86.) Kittilän kunnassa koulukyytien järjestäminen on kuitenkin vaikeaa ja siihen kuluu paljon rahaa (2011, 4). Muita kuntia, joissa sallitut aikarajat ylittyvät on muun muassa Posio, Tervola ja Rovaniemi (Lapin Kansa 2012, hakupäivä 8.8.2012).

Opinnäytetyöni käsittelee pitkien koulumatkojen vaikutusta yläkouluikäisten nuorten hyvinvointiin. Punaisena lankana opinnäytetyössäni ovat nuorten ja kouluhenkilöstön kokemukset ja näkemykset aiheesta. Etsin siis vastausta siihen, millä tavalla nuoret itse kokevat pitkät koulumatkat osana yläkouluelämää, sekä millä tavalla aihe näyttäytyy kouluhenkilöstön silmissä. Rajasin opinnäytetyöni koskemaan pelkästään yläkouluikäisiä, sillä alakoulusta yläkouluun siirtyminen on muutoskohta nuoren elämässä, jolloin uudet ihmiset ja asiat ympäröivät teinivuosiaan aloittavan nuoren (Hietala & Kaltiainen & Metsärinne & Vanhala 2010, 9- 14).

Koin aiheen hyvin kiinnostavaksi, mutta välillä tuskastuttavan hankalaksi sillä huomasin, ettei aikaisempia tutkimuksia aiheesta juuri ole. Pitkät koulumatkat ovat kuitenkin olleet viimeaikoina moneen otteeseen esillä mediassa, ja ne herättävät keskustelupalstoilla monenlaisia mielipiteitä. Kommenteista löytyy esimerkiksi sellaisia, joissa ihmetellään, miksi koko aihe on nostettu esille, kuin myös niitä, joissa ihmiset ovat myötätuntoisia niitä nuoria kohtaan, jotka kulkevat päivittäin pitkän koulumatkan. Yksi Itä-Suomen aluehallintoviraston jäsenistä on muun muassa kommentoinut asiaa niin, että

kun lasten ja nuorten kyläkoulut, harrastusmahdollisuudet ja kokoontumispaikat ovat poispöyhittyjä, keskimääräinen koulupäivän pituus on selkeästi pidempi kuin muilla ja harrastusmahdollisuudet vähäiset. (YLE Pohjois- Karjala 2011, hakupäivä 8.8.2012.)

2 OPINNÄYTETYÖN SUORITTAMINEN

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävät

Meillä on paljon hyväksi havaittuja tiedonhankintamenetelmiä, mutta ihmisen inhimillisyyttä on silti vaikea mitata (Hirsjärvi & Hurme 1980, 7). Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, vaikuttavatko pitkät koulumatkat yläkouluikäisten nuorten hyvinvointiin. Hankkimalla tutkimusaineiston nuorilta, koulukuraattorilta ja erityisopettajalta pyrin selvittämään pitkän koulumatkan roolia osana yläkouluikäisen elämää, sekä koulumatkan vaikutusta nuoren arkeen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on myös selvittää, jääkö nuorelle koulun lisäksi aikaa riittävään lepoon, harrastuksiin ja virkistykseen, kuten perusopetuslaissa (Perusopetuslaki 628/1998 6:24 §) kehoitetaan. Pitkän koulumatkan omaavilla nuorilla aikaa kuluu suurimmaksi osaksi kyydin odottamiseen ja kulkuneuvojen vaihtoon (Pohjolan Sanomat 2011, 4). Nuorten ajankäytön selvittämiseksi annoin kahdelle nuorelle viikon ajan täytettävän lukujärjestyksen, johon he merkitsivät päiviensä kulun (Liite 1). Opinnäytetyöni on kartoittava. Kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena on etsiä uusia näkökulmia, löytää uusia ilmiöitä, selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä, kehittää hypoteeseja ja katsoa mitä tapahtuu (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 133- 134.)

Opinnäytetyöni tutkimustehtävät:

1. Millä tavalla nuoret kokevat pitkät koulumatkat osana peruskoulun yläkouluvaihetta?
2. Millaiseksi Kittilän kouluhenkilöstö arvioi pitkien koulumatkojen roolin yläkouluikäisten nuorten arjessa?

Syksyllä 2011 Pohjolan sanomissa ilmestyi artikkeli koskien pitkiä koulumatkoja. Artikkelin alalaidassa oli pieni juttu, jossa mainittiin Kittilässä olevan pahin tilanne koulukyytien suhteen. Silloin ajattelin, että tässä on minun aiheeni opinnäytetyöksi. Päätin tehdä opinnäytetyöni yksin, sillä olen omasta luokastani ainoa, joka on Kittilästä lähtöisin, ja jota kiinnosti tämänkaltainen aihe. Ensitöikseni luin lain määritelmää koulumatkoista ja törmäsin lauseeseen jossa sanotaan, että koulun lisäksi täytyy jäädä aikaa le-

poon, virkistyksiin ja harrastuksiin. Tämän lauseen pohjalta minulle selkiytyi, että haluan hankkia tutkimusaineistoa nuorilta itseltään ja kysyä heiltä muun muassa, että jääkö heille koulupäivän jälkeen omaa aikaa esimerkiksi harrastuksiin. Tarkastelen heidän vastaustensa pohjalta, millä tavalla pitkät koulumatkat näyttävät heidän hyvinvointinsa kannalta.

Tämä on ensimmäinen opinnäytetyö, jonka koskaan olen kirjoittanut. Välillä kohtasin monenlaisia haasteita tarkastellessani esimerkiksi erilaisia hyvinvoinnin määritelmiä, sillä käsitteenä hyvinvointi on laaja, moniulotteinen ja ajassa muuttuva (Raijas 2008, 2).

2.2 Tutkimuksen metodologia ja tutkimusmenetelmät

Ongelman luonne määrittää tiedonkeruumenetelmän, ja tiedonkeruumenetelmä riippuu tutkimusongelmasta (Kananen 2010, 28). Tutkimusmetodia tarvitaan aineiston havaintojen erottamiseen tutkimustuloksista. Metodi koostuu käytännöistä ja operaatioista joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja, sekä säännöistä, joiden avulla havaintoja voidaan muokata ja tulkita. (Alasuutari 1994, 72.)

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii tavoittamaan tutkittavien näkemyksen tutkittavasta ilmiöstä ja käyttää menetelmiä, jotka vievät lähelle tutkittavaa kohdetta. Tutkimuksien elementit kuten tutkimustehtävä, aineistonkeruu- ja analyysi kehittyvät tutkimuksen edetessä. Laadullisessa aineistossa ei ole kyse etukäteen hahmotetun teorian testaamisesta, vaan siinä korostuu kentältä saatavan aineiston merkitys teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. (Kiviniemi 2001, 68- 72.) Kvalitatiivisessa aineistossa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jonka tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 156- 157). Laadullisen tutkimuksen valinnanvapaus voi muotoutua myös taakaksi, sillä se sisältää lukuisia suuntauksia, tiedonhankinta- ja analyysimenetelmiä, sekä aineiston tulkintatapoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 18.4.2012).

Laadullisen aineiston analyysiä tarkastellaan kokonaisuutena, ja se koostuu kahdesta vaiheesta; havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen (Alasuutari 1994, 28-

30). Keskeistä on välttää sirpalemaisuuksia ja löytää ne keskeiset ydinkategoriat, jotka kannattelevat koko aineistoa ja joiden varaan voidaan rakentaa tutkimustulosten analysointi (Kiviniemi 2001, 78).

Tutkimusmenetelmänä käytän puolistrukturoitua teemahaastattelua nuorille ja kouluhenkilöstölle (Liite 2 ja 3), sekä nuorten täyttämää viikkopäiväkirjaa (Liite 1). Haastattelumenetelmää pohtiessani päädyin lähes heti teemahaastatteluun, sillä kun halutaan selvittää heikosti tiedostettuja seikkoja, emotionaalisesti arkoja aiheita tai asioita, joista ei ole totuttu päivittäin keskustelemaan, puolistrukturoitu haastattelu sopii tähän erinomaisesti. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet ovat tiedossa, mutta menetelmästä puuttuu kysymysten tarkka muotoilu ja järjestys. (Hirsjärvi & Hurme 1980, 49- 51.) Ajankäyttöä voidaan tutkia päiväkirjoilla ja haastatteluilla (Tilastokeskus 2012, hakupäivä 19.4.2012). Päiväkirjan täyttö on eräänlaisen kyselylomakkeen täyttöä, mutta avoimilla vastaustavoilla (Hirsjärvi ym. 2007, 214- 215).

Pohtiessani opinnäytetyöni tarkastelunäkökulmaa, halusin painottaa sen tapauskohtaisuutta. Opinnäytetyöni heikkona kohtana ajattelen, että se antaa ainoastaan muutaman näkökulman pitkien koulumatkojen vaikutuksesta hyvinvointiin, ja nämä näkökulmat ovat haastattelemieni henkilöiden henkilökohtaisia kokemuksia aiheesta. Opinnäytetyöni on tapauskohtainen tutkimus, jossa pyritään lisäämään ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tapauksitutkimuksessa ei välttämättä pyritä tekemään ennusteita tai yleistettävää tietoa, testaamaan hypoteeseja tai selitetä ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vaan tavoitteena on tutkimuksen kohteen systemaattinen, totuudenmukainen ja tarkka kuvailu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 6.6.2012.)

2.3 Aineiston keruu ja kohderyhmä

Keräsin aineistoni vuoden 2012 keväällä ennen peruskoulujen loppumista ja kesäloman alkua. Aineistoni koostuu neljästä nuoresta, joista kaksi ovat jo päättäneet yläkoulun, ja kaksi suorittivat peruskoulun yläkouluvaihetta, ja kahdesta kouluhenkilöstön jäsenestä. Pohtiessani määrän riittävyyttä ajattelin, että kuusi haastateltavaa on sopiva määrä, sillä laadullisessa tutkimuksessa pyritään useimmiten ymmärtämään ilmiötä, eikä aineiston määrä tarvitse välttämättä olla suuri. Oleellista tutkimuksessa on myös se, että tutkittavat tietävät paljon ilmiöstä, tai heillä on siitä omakohtaista kokemusta (Saarinen-

Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 23.4.2012.) Aineistoni keruuseen liittyivät myös lumipallo-otanta, jonka mukaan nuoret valikoituivat tutkimukseeni, sekä eliittiotanta, jonka mukaan kouluhenkilöstö valikoitui. Lumipallo-otannassa tutkija voi pyytää vinkkejä jo olemassa olevien kontaktien avulla, ja avainhenkilö johdattaa tutkijan toisen informantin luokse. Eliittiotannassa informanteiksi valikoituvat henkilöt, joilta tutkija uskoo saavansa parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 23.4.2012.)

Haastattelupaikkana kaikille haastateltaville oli koulukuraattorin tilat, sillä ajattelin sen olevan kaikille haastateltaville tuttu ympäristö. Haastattelin koulukuraattorin ja erityisopettajan yhtä aikaa, ja tein samoin kahdelle yläkoulunsa päättäneelle nuorelle aikuiselle. Seitsemännellä luokalla olevat nuoret haastattelin erikseen. Kaikki haastattelut onnistuivat ilman keskeytyksiä ja häiriötekijöitä. Jotta haastattelutilanteessa saataisiin mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta, on suositeltavaa antaa haastattelukysymykset etukäteen haastateltaville (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75). Ennen haastattelutilannetta esittelin itseni ja kävin haastateltavien kanssa läpi haastattelukysymykset, jotka he olivat saaneet jo aikaisemmin luettavaksi, sekä kerroin vielä opinnäytetyöstäni. Korostin myös, etten mainitse opinnäytetyössäni haastateltavien nimiä ja kirjoitan opinnäytetyöni niin, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa. Nauhoitin kaikki haastattelut, ja ne kestivät noin 30- 60 minuuttia.

2.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen peruskriteerien täytyminen kuten objektiivisuus, arvovapaus, luotettavuus, kriittisyys ja arvioitavuus eivät riitä takaamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, vaan tutkimuksen eettisyys on kokonaisuudessaan paljon vaativampaa (Pohjola 2007, 11.) Keskeisimpiä ja eettisyyden kriittisimpiä vaiheita ovat aineiston hankinta ja tiedon saaminen. Tutkijan pohtiessa tietoisesti tutkimusprosessinsa ratkaisujen kestävyyttä, merkityksiä ja seurauksia tutkimuksensa luomisessa, tutkimus on eettisesti kestävä. (Pohjola 2007, 19.)

Opetusministeriön tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimiin hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu muun muassa, että tutkijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten

tallentamisessa ja arvioinnissa. Tutkijoiden tulee myös soveltaa tutkimuksen kriteerien mukaisia eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Muiden tutkijoiden työt ja saavutukset tulee ottaa huomioon niin, että heidän töitään ja saavutuksiaan kunnioitetaan ja annetaan niille kuuluva arvo ja merkitys. Tutkimuksen suunnittelu, raportointi ja toteutus tulee tehdä yksityiskohtaisesti Eri tutkijoiden asemat, oikeudet, vastuut, velvollisuudet ja osuudet tulee määrittellä yhteistyössä tehtävässä tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 23- 24.) Nämä kaikki antavat tutkimuksen eettisille ratkaisuille yleiset raamit (Pohjola 2007, 13).

Hyvien tutkimuskäytäntöjen noudattamista vaativat erityisesti ne tutkimukset, joiden kohteena ovat ihmiset. Tällöin ensisijaista on itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen, ja tutkijan tulee asiaa perehtyneesti saada suostumus tutkimukseen osallistuvilta tutkittavilta. Perehtyneisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkittaville kerrotaan kaikki oleellinen tieto tutkimuksen kulusta, ja tutkittava on ymmärtänyt informaation. Luottamus ja anonymiteetti ovat myös keskeisiä käsitteitä tutkimustietojen käsittelyssä. Periaatteena tässä on se, että henkilöllisyyden paljastaminen tutkimuksessa on mahdollisimman vaikeaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 26.6.2012.) Opinnäytetyössäni noudatin hyviä tutkimuskäytänteitä niin, että kerroin haastateltaville opinnäytetyöni keskeiset tavoitteet ja vaiheet sekä vahvistin, että he olivat varmasti ymmärtäneet, mihin osallistuvat. Annoin heille myös yhteystietoni, jotta he voivat kysyä, jos jokin asia jäi askarruttamaan. Kirjoitan opinnäytetyöni niin, että tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys ei paljastu.

Tutkimuksessa pyritään aina totuuteen, eikä tutkimuksessa saatuja tuloksia saa vääristellä (Kananen 2008, 134). Totuuskysymysten lisäksi tutkija tulee pohtia tutkimuksen objektiivisuutta, eli havaintojen puolueettomuutta, luotettavuutta ja tulosten oikeaa johtamista. Tutkijan on oleellista miettiä tutkimusta tehdessä, pystyykö hän kuulemaan tiedonantajaa itseään, vai vaikuttaako esimerkiksi tutkittavan ikä tai asema siihen, mitä havaintoja tutkija tekee. Tutkimuksessa tulee antaa riittävästi tietoa siitä, miten ja millä tavoin tutkimus on tehty, jotta voidaan arvioida tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131- 138.) Luotettavuuskysymykseen liittyvät myös plagiointikielto, mikä tarkoittaa, ettei lainauksia saa esittää omana tuotoksena. Tarkat lähde- ja lainausmerkinnät tuovat tutkimukseen luotettavuutta (Kananen 2008, 135). Huolehdin opinnäytetyöni luotettavuudesta ja objektiivisuudesta niin, että pyrin tarkastelemaan saatuja

tuloksia mahdollisimman objektiivisesti, sekä merkitsen lähteet ja viitteet mahdollisimman tarkasti.

2.5 Aineiston analyysi

Kanasen (2008, 88) mukaan aineiston analyysin tarkoituksena on järjestää tietoa uudelleen, jotta voitaisiin nähdä tietomassan takana oleva ilmiö tai arvoitus ja sen rakenne. Haastattelujen tai kertomusten sisältöjä ja rakennetta pyritään kiteyttämään, ja tarkastellaan tutkimusongelman kannalta keskeisimpien seikkojen ilmenemistä ja esiintymistä. Tutkimusongelma antaa suunnan aineiston analyysille (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 6.6.2012.) Opinnäytetyöni aineiston analyysiin käytin teoriasidonnaista analyysia. Teoriasidonnaisessa analyysissa on tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, mutta se ei pohjaudu suoraan teoriaan. Aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysin teossa, mutta se ei testaa teoriaa vaan pyrkii pikemminkin aukomaan uusia ajatusuria (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98.)

Aloitin aineiston analyysin haastattelujen litteroinnilla. Kaiken sen tekstimassan äärellä ihmetellessäni kokosin yhteen tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen oleellimmat asiat, sillä tutkimuksessa saattaa ilmetä monia kiinnostavia seikkoja, mutta kaikkea ei voi tutkia yhdessä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94). Litteroidusta tekstimassasta on hankalaa yrittää löytää tärkeitä ja keskeisimpiä kohtia, sillä tekstiä on niin suuri määrä. Tämän vuoksi helpotukseksi itselleni lihavoin heti alussa tekstistä kaikki omasta mielestäni tärkeimmät kohdat, joita sitten myöhemmin karsin vähemmäksi. Litteroinnin jälkeen tarkistin ja tarkensin tietoja haastateltavilta, ja aloitin aineiston teemoittelun. Teemoittelussa käytin apunani teoriaosuuteen kokoomiani hyvinvointikäsitteitä ja haastattelussa eniten painotettuja ja esille nostettuja asioita.

3 KITILÄ KASVUYMPÄRISTÖNÄ

3.1 Asuin ympäristön ja hyvinvoinnin välinen yhteys

Asuin ympäristöllä on katsottu olevan enemmän merkitystä lapsille ja nuorille, sillä he ovat sidotumpia asuin alueeseensa ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin heidän viettäessä siellä enemmän aikaa, kuin aikuiset. Lapset ja nuoret myös arvottavat asuin alueensa eri tavalla, sillä heille tärkein tekijä ympäristössä on sen toiminta- ja osallistumismahdollisuudet. Vanhemmalle väestölle rauhallisuus ja ympäristön hallittavuus ovat tärkeämpiä tekijöitä. (Laitinen 2012, hakupäivä 27.6.2012.)

Asuin ympäristö mielletään areenaksi, joka kehystää sosiaalista vuorovaikutusta ja ihmisen toimintaa, sekä mahdollistaa perustarpeiden tyydytyksen ja jokapäiväisen elämän järjestämisen (Karvonen & Rintala 2006, 288). Olennainen kysymys hyvinvointipolitiikan kannalta on se, syntyykö lasten välille hyvinvointieroja sen seurauksena, että he asuvat tietyllä alueella tai käyvät tiettyä koulua. Asuin alueen asukkaat, koulun muut oppilaat ja kouluhenkilökunta ovat tekijöitä, jotka muovaavat lapsen ja nuoren elämäntapoja, kulttuuria ja normeja ylitse lapsen itsensä, tai hänen perheensä tuomien vaikutusten. Asuin ympäristön vaikutusta hyvinvointiin voidaan esimerkiksi katsoa palveluiden tarjonnan, kuten harrastusmahdollisuuksien kautta (Rimpelä & Karvonen 2010, 33.) Tyytyväisyys asuin alueeseen on vaihtelevaa, sillä ihmisen omat tarpeet, halut ja kokemukset, joihin asuin ympäristön tulisi vastata, ovat yksilöllisiä (Karvonen & Rintala 2006, 289).

Asuin alueen turvallisuutta, virikkeellisyyttä, peruspalveluiden läheisyyttä, kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintojen läheisyyttä sekä melutonta ympäristöä pidetään hyvän elin ympäristön tunnusmerkkeinä. Asuin ympäristöt kuitenkin vaihtelevat niin sosiaalisilta kuin fyysisiltä ominaisuuksiltaan, samoin kuten niiden merkitykset asukkaille (Karvonen & Rintala 2006, 286- 288.) Assi Liikanen (2001) on nimennyt raportissaan kolme tärkeäksi koettua kiinnekohtaa hyvän asumisen ja ympäristön edellytyksissä. Ensimmäisenä hän mainitsee oman tilan tai huoneen, jossa voi rentoutua, hiljentyä ja olla oma itsensä. Toisena kiinnekohtana on lähiympäristö, joka tukee sosiaalista vuorovaikutusta, turvallisuuden tunnetta ja yhteisöön juurtumista. Kolmas ympäristön kiinnekohta on luonto tai

luonnonmukainen ympäristö, joka on myös koettu tärkeäksi etenkin suomalaisten hyvän elämän ja mielenterveyden edellytyksenä (Liikanen 2001, 53- 55.)

Karvonen & Rahkonen (2004) esittävät erityisesti nuorten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavaa neljä alueellista tekijää, jotka ovat sovellettavissa asuinympäristöön. Ensimmäisenä mainitaan fyysiset olosuhteet, kuten saasteongelmat ja juomaveden kelpoisuus. Toisena ovat nuorten kulttuurihistorialliset erot, kuten ravinto- ja raittiustottumukset, jotka syntyvät paikallisten normien, asenteiden ja tapojen mukaan. Esimerkkinä rannikkoseudulla lähellä Ruotsia, etenkin poikien nuuskankäyttö on yleisempää. Kolmantena ryhmittelyssä mainitaan alueen sosioekonominen rakenne, jossa mainitaan nuorten elämän olevan monin tavoin paikallisempaa kuin aikuisten, sillä ajokortittomat nuoret ovat enemmän sidottuja ympäristöönsä. Pienellä alueella vähäiset toimintamahdollisuudet ja tekemättömyys voivat laskea nuorten mielialaa, mutta toisaalta myös hektinen kaupunkielämä voi olla nuorelle kuluttavaa. Nuorten terveyteen yhteydessä oleva neljäs tekijäryhmä käsittelee sosiaali- ja terveystalouden ja terveystalouden alueellista vaihtelua. Haja- asutusalueiden pitkät välimatkat terveystalouden piiriin vahvistavat eriarvoista kehitystä, sillä välimatkat aiheuttavat esimerkiksi tehokkaan hoidon pariin pääsyn vaihtelua. (Karvonen & Rahkonen 2004, 106- 116.)

3.2 Kittilän kunta ja pitkät koulumatkat

Kittilä on noin kolmenkymmenen kylän ja noin kuuden tuhannen asukkaan kunta Tunturi-lapissa (Kittilän kunta 2012, hakupäivä 2.4.2012). Kittilä on Suomen neljänneksi suurin kunta (Maanmittauslaitos 2012, hakupäivä 29.5.2012). Kuntakeskus sijaitsee Kittilän kirkonkylällä, jossa on yksi yläkoulu, alakoulu, lukio sekä ammatillista perusopetusta tarjoava Levi-instituutti. Alakouluja sijaitsee myös Alakylässä, Kaukosessa, Sirkassa ja Raattamassa. Koulukuljetukseen ovat oikeutettuja ne 1-3 luokkalaiset, joiden koulumatka on yli 3 kilometriä, sekä ne 4-6 luokkalaiset, joiden koulumatka on yli 5 kilometriä. (Kittilän kunta 2012, hakupäivä 31.5.2012.)

Lasten ja nuorten koulumatkat pidentyvät kouluverkoston harvenemisen vuoksi. Lasten kokonaisuhyvinvointia ajatellen vanhemmat ovat tuoneet esille huolensa liian pitkistä koulupäivistä. Lapsiasiavaltuutetun mukaan koulumatkaan käytettyä aikaa arvioidaan

nykyisin myös osana peruspalveluiden arviointiraporttia. Arvioita tulisi syventää tietojen keräämisessä kuulemalla aiheesta sekä lapsilta itseltään että heidän vanhemmiltaan, ja että esille tulisivat koulumatkajärjestelyiden vaikutukset lasten kokonaisyhyvinvointia ajatellen (Aula 2006, hakupäivä 3.7.2012.)

Juntin (2011, 4) kirjoittamasta artikkelista käy ilmi, että Kittilässä on pahin tilanne koulukyytien suhteen, sillä koulumatkan pituus voi olla jopa yli 80 kilometriä ja kolmen tunnin aikaraja voi ylittyä useammalla oppilaalla varsinkin huonojen keliä aikana. Päivittäinen koulumatka odotuksineen yli 13-vuotiailla saa kestää kolme tuntia (Perusopetuslaki 628/1998 7:32§).

Kunta	Luokat 1- 6							Luokat 7- 9						
	0 - 5 km	5 - 10 km	10- 20 km	20- 50 km	50- 80 km	80- 100 km	Yht. opp.	0 - 5 km	5 - 10 km	10- 20 km	20- 50 km	50- 80 km	80- 100 km	Yht. opp.
Kittilä	257	38	19	56	4	0	374	96	4	25	66	23	3	217

Kuvio 1. Peruskoulun 1-9. luokan oppilaiden koulumatkat lapissa LV. 2010- 2011

Lapin aluehallintoviraston listaamasta koulumatkojen pituudesta vuonna 2010- 2011 (Kuvio 1.) käy ilmi, että Kittilän kunnassa suurimmalla osalla oppilaista koulumatkan pituus on yli 20- 50 kilometriä tai 0- 5 kilometriä. Kolmella yläkoulun oppilaalla sen sijaan koulumatka on yli 80- 100 kilometriä, ja yli 50- 80 kilometrin matka ylittyy 23 yläkoulun oppilaalla.

4 HYVINVOINTI

4.1 Hyvinvointi ja sen tutkimisen monet ulottuvuudet

Hyvinvoinnin tutkiminen on haasteellista sen moniulotteisuuden vuoksi (Raijas 2008, 4). Käsitteenä se on psykologista onnellisuus- käsitettä laajempi ja kattaa kaiken sen, mikä on yksilölle hyvää elämää (Mattila 2009, hakupäivä 3.7.2012). Aiemmin hyvinvointia on mitattu bruttokansantuotteen kasvun avulla, mutta nykyisin tämä on väistymässä uusien arvojen ja hyvinvoinnin mittaamistapojen myötä. Painopisteenä hyvinvoinnin mittaamisessa nykypäivinä ovat elämän merkityksellisyys, vaurauden korostaminen, huono- osaisuuden välttäminen ja ihmissuhteiden arvostaminen. (Kananaja 2005, hakupäivä 3.7.2012.)

Hyvinvointi mielletään useimmiten moniulotteiseksi ilmiöksi, jonka eri ulottuvuuksia tutkijat pyrkivät tiivistämään yhteen, tai muutamaaan indikaattoriin (Saari 2011, 9). Hyvinvointikäsitteistä ja sen mittaamistavoista ei kuitenkaan ole päästy yksimielisyyteen, sillä hyvinvointia voidaan tutkia monista eri suunnista (Simpura & Uusitalo 2011, 133). Hyvinvoinnin tärkeydestä ja edistettävästä arvosta vallitsee melko suuri yksimielisyys, mutta toisaalta ei olla tarkkaan selvillä siitä, mitä hyvinvointi varsinaisesti on. (Lagerpetz 2011, 79.) Joidenkin tutkijoiden mukaan hyvinvoinnista ei voida tehdä vertailuja, koska siitä ei voida saada luotettavaa tietoa. Hyvinvointia pyritään kuitenkin tarkastelemaan objektiivisesti tai subjektiivisesti. Objektiivisesti mitattavissa olevat resurssit määritellään useimmiten rahana tai muuna määrällisesti mitattavana aineistona, ja subjektiivisesti arvioidaan ihmisten omaa arviota kokemastaan hyvinvoinnista (Saari 2011, 35.)

Erilaisilla hyvinvoinnin mittareilla on pitkä perinne, ja hyvinvointi määritellään useimmiten niiden oletuksien kannalta, mistä hyvinvointi muodostuu (Raijas 2008, 1). Pohjoismaisissa hyvinvoinnin mittauksissa on useimmiten käytetty objektiivisiä mittauksia, kuten ihmisen biologiset, psykologiset ja sosiaaliset tarpeet. Harvemmin on kuitenkaan käytetty subjektiivista elämänlaadun käsitettä, jossa yksilö määrittää itse hyvinvointinsa tason. (Kainulainen 2011, 156.) Hyvinvointia sivutaan monien eri alojen tutkimuksissa, minkä vuoksi tieto hyvinvoinnista on hyvin pirstaloitunutta. Käytännössä hyvinvointi on kuitenkin ihmisten arjesta syntyvä henkilökohtainen kokemus (Raijas 2008, 1.) Rai-

jaksen mukaan arjen hyvinvoinnin kokonaisuus on hyvin laaja, ja siksi aihetta on pakko rajata.

Nuorten hyvinvointi on viimeaikoina noussut esille lähinnä kielteisten ilmiöiden, kuten koulusurmien kautta. Nuorten hyvinvointi yhteiskunnassa ei ole erillinen osa-alue, vaan se on osa kokonaisuutta. Henkilökohtaiset nuorten hyvinvoinnin kokemukset sekä siihen liittyvät laajemmat ulottuvuudet ovat jääneet vähemmälle huomiolle, minkä vuoksi nuorten oman äänen, kulttuuriin ja yhteiskuntaan sidoksissa olevia hyvinvointikokemuksia on alettu peräänkuuluttaa. (Sutinen 2010, hakupäivä 3.7.2012.)

4.2 Hyvinvointimääritelmien laaja kirjo

Brittiläiset Paul Dolan ja Tessa Peasgood ottivat selvää siitä, millainen olisi käyttökelpoinen hyvinvointimittari. Heidän mukaansa yhtenä kriteerinä hyvinvoinnin mittaauksessa on, että käytetään päätöksenteon kannalta asianmukaista hyvinvointikäsitettä. (Lagerspetz 2011, 119.) Huomio hyvinvoinnin mittaamisessa täytyy keskittää muutamiin keskeisiin ilmiöihin, sillä hyvinvointi on käsitteenä niin laaja, ettei sitä voida sisällyttää vain yhteen indikaattoriin (Hoffrén & Rättö 2011, 219). Tämän vuoksi tein listan opinäytetyöni kannalta keskeisimmistä hyvinvointikäsitteistä, joiden pohjalta tarkastelen nuorten hyvinvointia (Taulukko 1).

Taulukko 1. Hyvinvointimääritelmät suhteessa opinäytetyöhöni

Tiedot	Keskeiset käsitteet
Erik Allardt 1976	Erik Allardt (1976) määrittelee hyvinvoinnin yksilön tarpeiden tyydyttämisen näkökulmasta, joita ovat having, loving ja being. Having; yksilön elintaso (tulot, asumistaso, terveys, työllisyys, koulutus) Loving; yhteisyysuhteet (perheyhteisyys, ystävyysuhteet, paikallisyhteisyys) Being; itsensä toteuttaminen (arvonanto eli status, korvaamattomuus, mielekäs vapaa-ajan toiminta, poliittiset resurssit)

<p>Markku Ojanen 2001, Psykologian pro- fessori</p>	<p>Markku Ojanen (2001) määrittelee onnellisuuteen, tyytyväisyyteen ja hyvinvointiin seitsemän eri osa aluetta, joita ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kulttuuri ja elinympäristö Ikä ja sukupuoli Aviosääty ja sosiaaliset siteet Varallisuus ja tulot Persoonallisuus Ympäristöjen ”persoonallisuus” Elämänmuutokset
<p>Kouluterveys- kyselyt</p>	<p>Kouluterveyskyselyillä kootaan tietoa nuorten kouluoloista, elinoloista, terveydestä, terveystottumuksista, sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Peruskouluissa vertailukelpoista tietoa on kerätty vuodesta 1996 alkaen, ja se tehdään 8. ja 9. luokan oppilaille. Saatua tietoa käytetään oppilaitosten kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen, oppilas- ja opiskelijahuoltoon sekä terveystiedon opetukseen.</p> <p>Osa indikaattoreista perustuu yksittäisiin kysymyksiin ja osa muodostuu samoista ilmiöistä kuvaavista kysymyksistä. Indikaattorit on jaoteltu seuraavasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> Elinolot ja sosiaaliset ongelmat Elintavat Kouluolot Mielenterveys Oppilas- ja opiskelijahuolto Päihteet ja riippuvuudet Ravitsemus Seksuaaliterveys Tapaturmat ja väkivalta Terveys
<p>Stiglitzin komis- sio, 2009</p>	<p>Stiglitzin 25-henkinen komissio laati vuonna 2009 noin 300 sivun mittaisen raportin hyvinvoinnista ja sen mittaamistavoista. He laativat luettelon hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista, joihin kuuluvat;</p>

	Aineellinen elintaso (tulot, vauraus, kulutus) Terveys Koulutus Henkilökohtaiset toiminnot, mukaan lukien työ Poliittiset mahdollisuudet ja hallinta Sosiaaliset yhteydet ja suhteet Ympäristö Taloudellisen ja fyysisen ympäristön turvattomuus
Anu Raijas 2008	Raijas rakentaa raportissaan viitekehyksen arjen hyvinvoinnin mittaamiseen. Hän ehdottaa keskittymistä kotitalouksien keskeisiin hyvinvointia tuottaviin toimintoihin, esimerkiksi asumiseen ja vapaa-ajan viettämiseen, sillä koti on arjen hyvinvoinnin keskus. Jotta hyvinvoinnista saataisiin kokonaiskuva tutkimuksessa, on tutkittava myös ihmisten omaa kokemusta ja näkemystä hyvinvoinnista

Hyvinvoinnin määritelmistä Erik Allardin (1976) määritelmä on käytetyin ja yleisin hyvinvointia mitattaessa. Yksilön tarpeiden tyydyttämisen näkökulma on jokaisen henkilökohtainen kokemus, jonka avulla saadaan selville yksilön kokema hyvinvointi. Opinnäytetyössäni painotan nuorten omaa kokemaa hyvinvointia ja koulumatkojen vaikutusta hyvinvointiin, joten tämä määritelmä tukee parhaiten opinnäytetyöni aineiston keruuta ja analyysiä. Muut hyvinvointimääritelmät ovat melko samankaltaisia, ja olen käyttänyt myös niitä haastattelukysymyksiä pohtiessani, jotta saan parhaan mahdollisen tuloksen vastaamaan opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä.

4.3 Kittilän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Kittilän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa kuntapäätäjät ja kuntalaiset kehittämään ja arvioimaan lasten ja nuorten hyvinvointia Kittilän kunnassa. Perustana hyvinvointisuunnitelman kehittämisehdotuksina on käytetty vuoden 2010 kouluterveyskyselyä ja työryhmän pohdintoja. Kittilässä on perinnerikas, turvallinen ja luonnonläheinen kasvuympäristö, jossa perheille on varattu monipuolisia ja laadukkaita palveluita. Tällä hetkellä lasten ja nuorten tilanne on yleisesti hyvä, mutta tulevaisuuden haasteita kohdataan jo nyt. Kittilän kunnan tekemästä kouluterveys-

kyselystä nousee esille muun muassa, että perheiden yhteinen ateriointi illalla on vähentynyt, myöhään valvominen on lisääntynyt, ja vanhemmat eivät aina tiedä nuorten viikonloppuvietto paikkoja. Nuorten ylipaino on myös lisääntynyt, ja hengästyttävän liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla on vähentynyt. (Kittilän kunta 2011, 3- 34.)

Matkailu on suurin Kittilän kuntalaisia työllistävä taho, ja se tarjoaa kuntalaisille myös kattavan määrän vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia. Ongelmana kuitenkin nähdään matkailijoille tarkoitettujen palveluiden hinnoittelu, joihin kuntalaisilla lapsilla ja nuorilla ei ole välttämättä varaa. Kittilän hyvinvointisuunnitelmassa on huomioitu paikallisliikenteen kehittymättömyys, joka ei myöskään mahdollista sujuvaa liikkumista sivukylien, kirjonkylän ja Levin keskuksen välillä, ja näin ollen monet nuoret kuntalaiset ovat tarjottujen palveluiden ulkopuolella. Tarvitaan sujuvaa yhteistyötä, jotta kasvavan Levin alueen palveluilla pystyttäisiin tukemaan kuntalaisten lasten ja nuorten harrastuneisuutta. (Kittilän kunta 2011, 4.)

Nuorille suunnattuja nuorisotiloja Kittilän kunnasta on kaksi, toinen kirkonkylällä ja toinen Sirkassa. Kittilässä on heikosti kunnan ylläpitämiä kulttuuritoimen tiloja, ja kyläyhdistys tai muu sovitettu taho huolehtii sivukylien liikuntapaikkojen kunnossapidosta. Kittilässä nuorisotoiminta on keskittynyt lähinnä 13- 18 vuotiaisiin nuoriin. Nuorisotyöllä edistetään nuorten kasvu- ja elinoloja, sekä tuetaan itsenäistymistä, kasvua ja sosiaalisuuden vahvistamista. Toimintatilat, harrastusmahdollisuudet, työpajat, kasvatuksellinen ohjaus, erilaiset nuorisotoiminnat ja muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot kuuluvat Kittilän kunnan nuorisotyöhön ja nuorisopolitiikkaan. Nuorille on kunnassa tarjolla monenlaisia harrastus- ja liikuntamahdollisuuksia, ja nuoret kokevat viimeisimmän nuorisokyselyn mukaan tarjonnan runsaaksi. Hyvinvointisuunnitelman kouluterveyskyselyn mukaan nykyajan nuoret liikkuvat kuitenkin terveytensä kannalta liian vähän, ja harrastusmahdollisuuksia tukeakseen kunnanvaltuusto on järjestänyt vuodelle 2012 kuljetuksia kirkonkylän ja Levin välille, sekä kylpyläliput ovat kuntalaisille halvempia. (Kittilän kunta 2011, 7- 17.)

5 NUORTEN YLÄKOULUVAIHE

5.1 Alakoulusta yläkoululaiseksi

Siirtyminen alakoulusta yläkouluun muuttaa paljon nuoren koulunkäyntitottumuksia, sillä tunnit lisääntyvät, koulu sekä opettajat vaihtuvat ja 7-luokkalaiset ovat koulunsa nuorimpia oppilaita (Kiili 1998, 94). Alakoululaisilla on oma luokka ja oma opettaja, mutta yläkouluun siirtyessä omaa luokkaa tai omaa opettajaa ei enää ole. Uusien yläkoululaisten tulee opetella uuden koulun säännöt, tutustua uusiin luokkatovereihin sekä uuteen fyysiseen ympäristöön. Kaikki tämä on muutoksen ja epätasapainon aikaa ja se tapahtuu sinä aikana, kun lapsi muuttuu murrosikäiseksi nuoreksi. (Takalampi 2001, 11-19.) Symbolisesti alakoulun päättyminen on siis myös merkki lapsuuden loppumisesta (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 4.6.2012).

Murrosikänsä kynnyksellä nuori kokee paljon muutoksia niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Omassa ruumiissa tapahtuvat fyysiset muutokset aiheuttavat nuoressa hämmennystä ja levottomuutta (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 26.6.2012.) Murrosikä on itsetunnon ja minäkuvan kehityksen kannalta herkkää aikaa. Lapsi elää välimaastossa, jossa ei olla enää lapsia, mutta ei oikein nuoriakaan. Itsenäistymisen kynnyksellä nuori useimmiten testaa vanhempia uhmakkuudellaan kokeillen sääntöjen ja rajojen pitävyyttä. Tämä on nuoren keino tutkia itseään ja sitä, kuka hän todella on. Siirryttäessä kohti pelottavalta tuntuvaa tulevaisuutta ja itsenäistymistä, minäkeskeisyys ja epävarmuus itseään kohtaan ovat omalla tavallaan nuoren surutyötä irtautuessa entisestä tutusta minästään. Nuori ei enää peilaa omaa minäänsä aikuisten kasvoilta, vaan selvittää sisimpäänsä kavereiden tukemana ja itseään tutkimalla (Jarasto & Sinervo 1998, 50-56.)

Yläkoulun aloittaminen on siis murrosikänsä aloittavalle 7-luokkalaiselle monien muutosten aikaa. Totutun opiskelutyylin vaihtuessa nuori muuttuu myös fyysisesti, kognitiivisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti. Nuori alkaa pohtia enemmän sitä, mitä muut hänestä ajattelevat, mikä on hänelle itselleen arvokasta ja mikä hänestä tulee (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 5.6.2012.) Yläkouluaika on nuorelle aikaa, jolloin aikuisen rooli ja arvot haastetaan samalla kun etsitään omaa identiteettiä (Pellergini & Long 2002, hakupäivä 5.6.2012).

5.2 Yläkoululaisen arki

Nuoren aloittaessa yläkoulun myös hänen arkensa kulku muuttuu; koulupäivät pitenevät niin tuntimääriltään kuin mahdollisen koulumatkan pitenemisen vuoksi, ja nuoren kiinnostuksen kohteet muuttuvat (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009; Pellergini & Long 2002, hakupäivä 5.6.2012.) Nuoren siirtyessä yläkouluun hän alkaa opetella ottamaan enemmän vastuuta kaikesta (Pellergini & Long 2002, hakupäivä 5.6.2012). Seitsemäsluokkalainen ei ole enää koulussa ollessaan jatkuvan valvonnan alla, vaan hän saa liikkua vapaasti koulussa ja koulualueella. Kurssimuotoinen opiskelu vaatii oppilaalta jatkuvaa näyttöä oppimisestaan, ja tämä vaatii oppilaalta sopeutumista ja vastuunottoa omasta koulunkäynnistään. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009, hakupäivä 11.7.2012.)

Yläkouluun siirryttäessä myös sosiaaliset suhteet useimmiten rakentuvat uudelleen, sillä alakoulun parhaimmat kaverit eivät välttämättä siirrykään samalle luokalle. Uuteen kouluun sopeutumisessa erittäin tärkeäksi tekijäksi muodostuu sosiaalisten suhteiden onnistuminen. Yläkoulun aloitus on mahdollisuus uusiin kaverisuhteisiin, ja koulu on nuoren sosiaalisen elämän keskipisteenä. Ystäväpiiristä tulee murrosikäiselle nuorelle erittäin tärkeä asia, jossa luodaan normit ja yhteenkuuluvuuden tunne. Nuori peilaa itseään ja omaa olemustaan sosiaalisten suhteiden kautta. Vanhempien kanssa kyläily tai mökille meno voivat nuoresta tuntua ikävystyttävältä, ellei jotakin ystävää voi ottaa mukaan (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009, hakupäivä 11.7.2012).

Yläkouluvaiheessa oleva nuori alkaa yhä enemmän irtaantua vanhemmista ja kodista, hän alkaa luoda ja rakentaa omaa elämäänsä. Itsenäisyyden ja vastuun lisääntyminen tuovat tietynlaista kasvamisen riemua, mutta perhe ja lähipiiri ovat edelleen tärkeitä tuen ja turvan antajia. Nuoren arkeen alkavat kuulumaan muun muassa rahankäytön opettelu, vastuun ottaminen omasta koulunkäynnistä, sekä sääntöjä ja käyttäytymistä koskevat asiat (Jarasto & Sinervo 1998, 50- 53.) Nuori elää tässä vaiheessa jokseenkin ristiriitaista elämää, sillä tarve itsenäistyä ja saada omaa tilaa on suuri, mutta toisaalta itsenäistyminen ja oman elämän rakentaminen pelottaa. Tämän vuoksi nuoren käytös lähipiiriä kohtaan voi vaihdella hyvinkin aaltomaisesti; välillä hän korostaa itsenäisyytään ja aikuistumistaan, kun taas välillä palaa takaisin lapsenomaiseen riippuvuuteen. Nuori pitää kiinni omista näkemyksistään, kyseenalaistaa sääntöjä ja määräyksiä joita

vanhemmat asettavat, sekä korostaa itsenäisyyttään. Vaikka nuori tässä iässä käyttäytyykin hyvin itsetietoisesti, on hänen itsetuntonsa vasta rakentumisvaiheessa, jonka vuoksi hän etsii ja kokeilee erilaisia normeja. Rajoja kokeilemalla ja erehdyksien kautta nuori kuitenkin oppii itsestään, sekä yhteiskunnan asettamia sääntöjä ja normeja. Vanhemmat usein joutuvat koetukselle tämänikäisen nuoren kanssa, mutta he ovat kuitenkin tärkeitä suunnan näyttäjiä nuoren itsenäisen elämän kynnyksellä (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 7.8.2012.)

4.4 Ajankäytöstä

Hyvinvointia on määritelty myös ajankäyttötutkimuksilla, joissa esimerkiksi lisääntyneen vapaa-ajan katsotaan lisäävän myös hyvinvointia (Raijas 2008, 1). Allardt (1976) määrittelemässä hyvinvoinnin ulottuvuuksissa yhtenä osana hän mainitsee tekemisen ja vapaa-ajan toimintojen tärkeyden. Pohjoismaisissa yhteiskunnissa tekeminen on tärkeä itsensä toteuttamisen edellytys ja hyvinvointiarvo. (Allardt 1976, 48.)

Ihmisen halu viettää aikaa perheensä ja ystäviensä kanssa korostuvat vapaa-ajalla, ja nuorille vapaa - ajan mielikuvat ovat usein myönteisiä. Nuorten siirtyessä kohti aikuisuutta, vapaa - aika koetaan tärkeäksi identiteetin rakentajaksi. Itsenäistymisvaiheessa nuoret luovat vapaa- ajallaan suhteita perheen ulkopuolelle, ja hankkivat tarvittavia taitoja itsenäiseen elämään. (Tolonen & Määttä 2011, 5- 6.) Vapaa-ajan viettotavat vaikuttavat siis nuorten ystävyysuhteiden ja verkoston luomiseen, identiteetin- ja sukupuoli-identiteetin kehittämiseen, vanhemmista irrottautumiseen, aikuistumiseen ja maailmankuvan rakentamiseen, joten vapaa-ajalla on erityinen merkitys nuorten elämässä. (Helve 2009, 252.) Harrastukset, kerhot, ja muu lähiyhteisö vapaa-ajalla ovat siis tärkeitä hyvinvointia lisääviä osa-alueita nuorten elämässä. (Kiili 1998, 18- 21).

Vapaa-aika voidaan katsoa myös vapaa-ajan palveluiden tarjonnan ja kysynnän kohtaamisen näkökulmasta. Tämä tilanne voi olla hyvin erilainen verrattaessa maaseutua ja kaupunkialuetta. (Myllyniemi 2009, 20.) Perusopetuslain (Perusopetuslaki 628/1998 6:24 §) mukaan perusopetuksessa oppilaan työmäärä saa olla enintään sellainen, että hänelle koulunkäyntiin, koulumatkoihin ja kotitehtäviin käytettävä aika huomioon ottaen jää riittävästi aikaa lepoon, virkistykseen ja harrastuksiin.

Nykypäivinä ollaan paljon huolissaan nuorten ajankäytöstä, sillä heidän ajatellaan viettävän suurimman osan vapaa-ajastaan tietokoneen tai television äärellä. Seuraavan päivän väsymystila on seurausta edellisillan myöhään valvomisesta, vaikka nuoret unitutkimuksen mukaan tarvitsisivat noin 9,5 tuntia unta. Vapaapäivinä univelkoja otetaan takaisin, ja silloin nuoret nukkuvat lähes 10,5 tuntia. (Pääkkönen 2002, hakupäivä 4.4.2012.)

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Nuorten kokemukset pitkistä koulumatkoista

Haastattelemillani neljällä nuorella koulumatkan pituus oli noin 50- 85 kilometriä. Kaksi neljästä haastateltavasta olivat jo suorittaneet peruskouluvaiheensa, ja muuttaneet muualle opiskelemaan. Toiset kaksi nuorta olivat juuri aloittaneet peruskoulun yläkouluvaiheensa. Kaikki neljä haastateltavaa siis ovat tai ovat olleet kuljetusoppilaita.

Nuoret kertovat linja-automatkojen olevan osittain tylsiä ja puuduttavia, sillä koulupäivän jälkeen oltiin väsyneitä ja nälkäisiä, eikä linja-autossa ollut aina välttämättä mitään tekemistä. Toisaalta matkojen hyvinä puolina nähtiin se, että bussissa pystyi nukkumaan tai juttelemaan kavereiden kanssa. Väsymys otettiin kaikissa haastatteluissa puheenaiheeksi. Nuoret olisivat halunneet nukkua enemmän, mutta esimerkiksi päiväunien ottaminen merkitsi sitä, että jostain vapaa-ajan vietosta olisi joutunut luopumaan tai jotain ei olisi ehtinyt tehdä. Matkapahoinvoinnin ja huonojen teiden takia nuoret kokivat, että nukkuminen tai läksyjen tekeminen bussissa ei aina onnistu. Syömisen, läksyjen ja kotiöiden jälkeen nuoret ajattelivat, että päivä oli jo melkein ohi.

”..no ensin ko mie tulen kotia niin mie olen aivan väsyny ja jalat kipiänä kauhiana, ja olen aivan puutunu tuntuu ko olis makaroonia.. mutten mie laita nukkumhan ko mie aattelen että se on sitte siinä se ilta.. jos mie ottasin päikkärit niin solis sitte niinkö kahksan yheksän aika ja siinä se päivä sitte menis..”

Kotikylän harrastusmahdollisuuksien vähäisyys ja kuljetuksien järjestämisen hankaluus harrastusmahdollisuuksien pariin harmittivat nuoria. Haastatteluista nuoret mainitsivat, että kotikylän luonto tarjosi kuitenkin mahdollisuuksia harrastaa esimerkiksi kelkkailua, kalastusta ja muuta luonnossa liikkumista. Kuitenkin nuoret olisivat kaivanneet myös järjestettyä yhteistoimintaa, tai enemmän kuljetuksia toiminnan pariin. Toisaalta nuoret olivat tottuneet keksimään itse tekemistä, kun järjestettyä toimintaa ei ole.

”Ulkona mie ruukaan olla aika paljonki tai mitä kerkeän.. nuiita harrastuksia ei sillälailla ole ko assuu tuola syrjässä, niin ei oikein ole mahollisuuksia.. ei voi käyä Kittiläsä ko ei ole kyytiä, vanhemmilla on sillälaila työt että ei aina onnistu kyyit..”

Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen kuten kavereiden kanssa oleminen ja sukulaisten tapaaminen painottuivat enimmäkseen viikonlopuille ja loma-ajoille. Koulukyytien hyvinä puolina nähtiin se, että linja-autossa pystyi vaihtamaan kuulumisia kavereiden kanssa. Kotiseudulla kaverit saattoivat asua monien kilometrien päässä, eikä kotitöiden ja läksyjen jälkeen välttämättä heitä ehditty enää näkemään. Kaverin luokse pystyttiin kuitenkin viikolla jäämään niin, jos esimerkiksi jonkun tutun kyydillä pääsi myöhemmin kotiin ja kyydin sai sovittua. Ystäviin pidettiin yhteyttä puhelimen tai internetin välityksellä, ja joskus viikonloppuisin saatettiin olla yökylässä heidän luonaan. Haastattelussa nousi esille, että kavereita olisi haluttu nähdä enemmän, mutta pitkien matkojen vuoksi se ei kuitenkaan ole mahdollista niin usein kuin haluaisi.

”no mie tehen ne minun normaalit kotityöt ja läksyt ja muutenki siinä syön ja.. kyllä son sitte aika myöhä niin jos mie menen sinne (kavereiden luokse) niin en mie kerkeä ko vähä aikaa vain olla sielä.. ja sitte pittää jo mennä kotia..”

”konhella mie olen ko sitä kautta niitä kavereita sitte nii.. niitten kans voi jutella niin.. vaikka facebookissa.. kylällä ei sitte ole lähellä yhtään kettään kavereita että.. lähin on varmaan viientoista kilometrin päässä..”

Kotiseutu ja sen rauhallisuus, vapaus ja luonto koettiin erittäin tärkeäksi asiaksi. Kysyessäni nuorilta, haluaisivatko tai olisivatko he halunneet asua lähempänä palvelukeskusta, vastaus oli ehdoton ei. Vaikka palvelut sijaitsivat kauempana, nuoret kokivat, että heillä on kaikki mitä he tarvitsivat. Kotipaikan yhteisöllisyyden, ”meidän kylän” tärkeys ja kotikylään kuulumisen tunne tulivat jokaisessa haastattelussa esille. Sain sellaisen kuvan kaikista haastatteluista, että nuoret kokivat olevansa tärkeä osa kyläyhteisöä eivätkä vaihtaisi sitä mihinkään.

”Hyviä puolia matkustamisessa oli tietynlainen yhteisöllisyys matkustajien välillä..”

Pitkiä koulumatkoja ei koettu erityisen mukavana asiana, mutta niihin oli kuitenkin totuttu. Perusteluina tottumiseen kerrottiin olleen tieto siitä, etteivät he olleet ainoita, joilla on pitkät koulumatkat ja muutkin ovat sen kokeneet aikaisemmin. Linja-autossa vallitsi

yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne, sillä kanssamatkustajat olivat myös pitkämatkalaisia.

”no kyllä mie silloin ajattelin että se on aivan hirveää.. mutta koska kaikki muutkin oli joutunu sen (pitkän koulumatkan) kokemaan, niin sitä ei ajateltu sillälailla että se on niinkö.. minua kohtaan epäreilua..”

Pienestä alakoulusta suurempaan yläkouluun siirtymistä ei koettu niinkään isona asiana pitenevän matkan vuoksi, vaan suurimman muutoksen toivat uudet ihmiset ja uusi ympäristö. Pienemmässä alakoulussa kaikki oppilaat olivat tuttuja, mutta yläkouluun siirtyessä koulu on paljon isompi, ja samalle luokalle ei välttämättä sattunut ketään tuttua. Koulun vaihtuessa päivät pitenevät huomattavasti, ja seitsemännen luokan alussa nuoret mainitsivat olleensa erittäin väsyneitä pitkän päivän jälkeen. Uudenlaiseen rytmiiin ja ympäristöön totuttelu, sekä uusien kaverisuhteiden luominen koettiin seitsemännen luokan päällimmäisinä asioina.

”no se oli hyvä silloin aivan pienenä ko mie saatoin vain juossa alamäen alas ja siitä oli kaksyt kolokytä metriä ja mie olin koulussa..ja talavella sai mennä pulukalla..ja sitte ko mie jouvuin istumhan linja-autossa niin kyllä se tuntu vähä kauhealta..aika järkyttävää se oli että yhtäkkiä pittää niinku.. ja niin myöhhän mennee..ja sittekkö mie en tuntenu kethän sieltä..se oli aivan hirveää ko mie en tuntenu kethän niin kaikki vain tuijotti..”

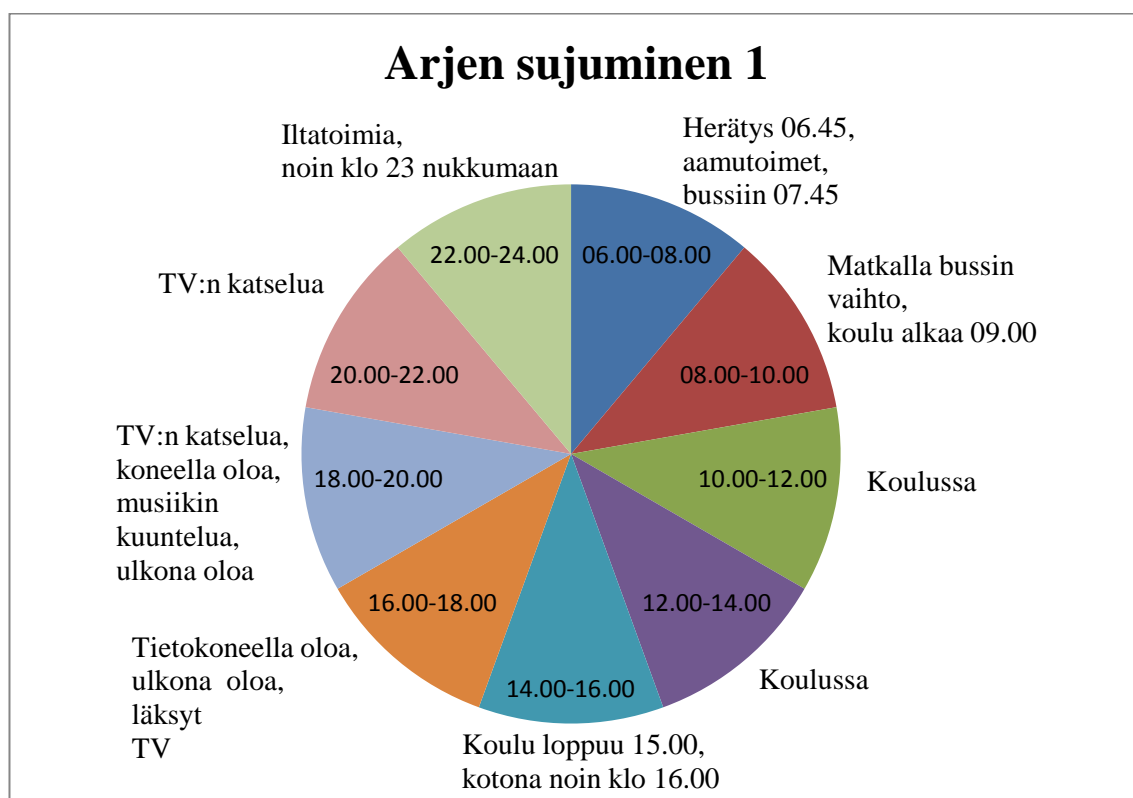
Haastattelussa sain kuulla myös yhden kehittämisidean pitkiin koulumatkoihin. Kehittämisidean oli pohtinut toinen peruskoulunsa käynyt haastateltava. Haastateltavat kokivat linja-autokyydit jokseenkin raskaina monien pysähtymisten ja kulkuneuvon vaihtamisen vuoksi. Pysähtymiset olivat heidän mielestään syy siihen, ettei linja-autossa voinut nukkua.

”ko siinähen mennee hulluna aikaa siihen pysähtelyyn ko se kerrää niin pitkän matkan päästä niitä oppilaita ja pysähtyy tosi useasti.. niin ois jakanu sen kahelle autolle sen reitin, että ois tullu vähemmän pysähyksiä.. nii sitte siinä ois säästetty sitä aikaa..ko nyt se kerrää kaikki maholliset koko väliltä kyytiin, niin se oli hullua pysähtelua koko ajan.. ja siihen se varmaan meni se suurin osa ajastaki.. jos se ottais sieltä johonki asti ja sitte

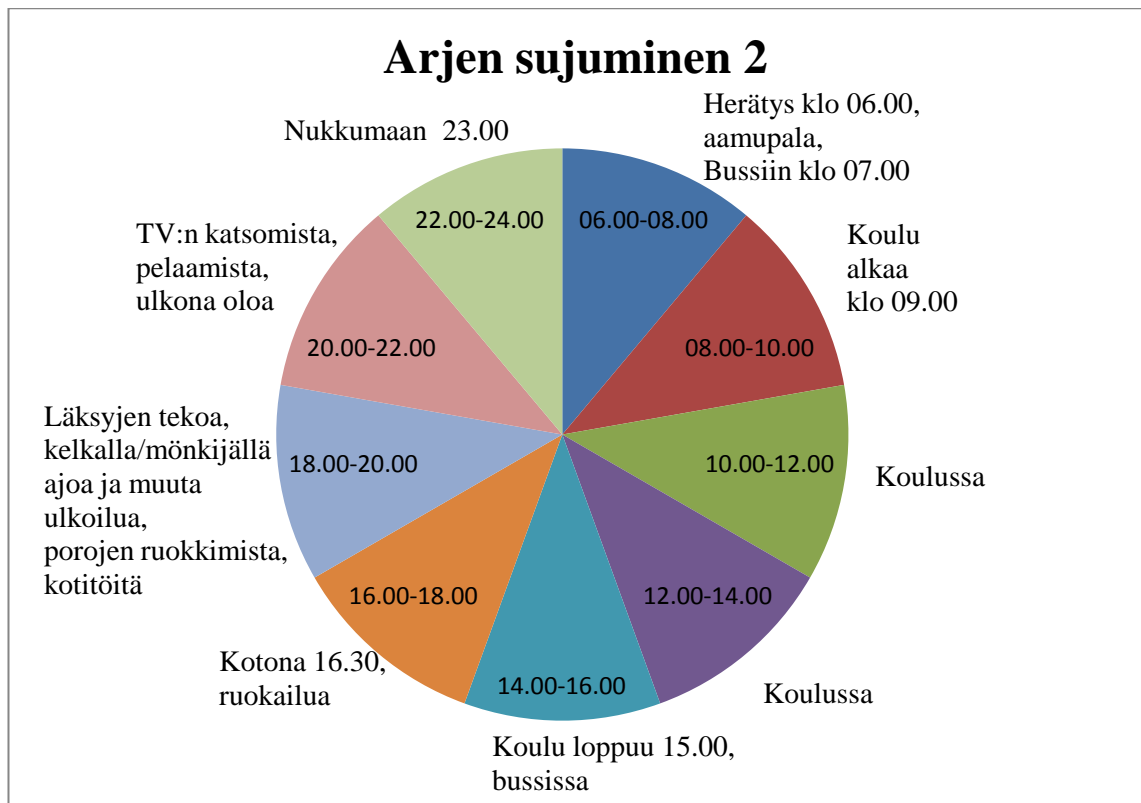
suoraan ajais koululle nii ei ois varmasti tarvinnu ees herätä niin kauhean aikasten ko kuuen aikaan...mutta siis.. en tiä paljo siinä säästettäis aikaa mutta varmasti paljo. se mahdollistais että sitä pystyis nukkuakki sielä.. sittekkö ne bussit oli aina tupaten täynä nii osa joutu seisomaan ja sitte, ko mahdollisimman moni yritti ängetä penkeille, nii sitte sielä olthin ko sillit purkissa.”

6.2 Viikkopäiväkirjan avulla selvitetty nuorten ajankäyttö

Annoin kahdelle peruskouluaan suorittavalle nuorelle viikon ajan täytettävän viikkopäiväkirjan (Liite 1.), johon he merkitsivät kahden tunnin tarkkuudella, mitä eri vuorokauden aikoina tekivät. Viikkopäiväkirjan avulla selvitin, miten he koulupäivän jälkeisen vapaa-aikansa käyttävät. Vertasin viikkopäiväkirjoja myös yläkoulunsa päättäneiden nuorten kertomuksiin heidän yläkouluajoistaan. Seuraavissa kuvioissa (Kuvio 2 ja 3) näkyy molempien nuorten arjen sujuminen viikolla.

Kuvio 2. Viikkopäiväkirjan merkinnät, arjen sujuminen viikolla.

Kuvio 3. Viikkopäiväkirjan merkinnät, arjen sujuminen viikolla.

Kuvioista näkyy, että nuorten koulupäivät ovat pituudeltaan matkat mukaan lukien 8-9 tuntia. Läksyihin käytettiin aikaa niiden määrästä riippuen noin tunnin verran, mikä nostaa koulupäivän keston 9-10 tuntiin. Nukkumaan laitettiin kuitenkin suhteellisen myöhään, vaikka aamulla oli aikainen herätys. Nuoret itse vastasivat, etteivät tarvitse enempää unta. Tulkitsin haastatteluissa tämän kuitenkin niin, ettei nukkumaan ehkä maltettu laittaa aikaisemmin, sillä jokin vapaa-ajan toiminto olisi voinut jäädä tekemättä. Nuoret siis nukkuivat suhteellisen vähän, kun kuitenkin murrosikäinen tarvitsisi unta noin 10 tuntia yössä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009, hakupäivä 18.6.2012).

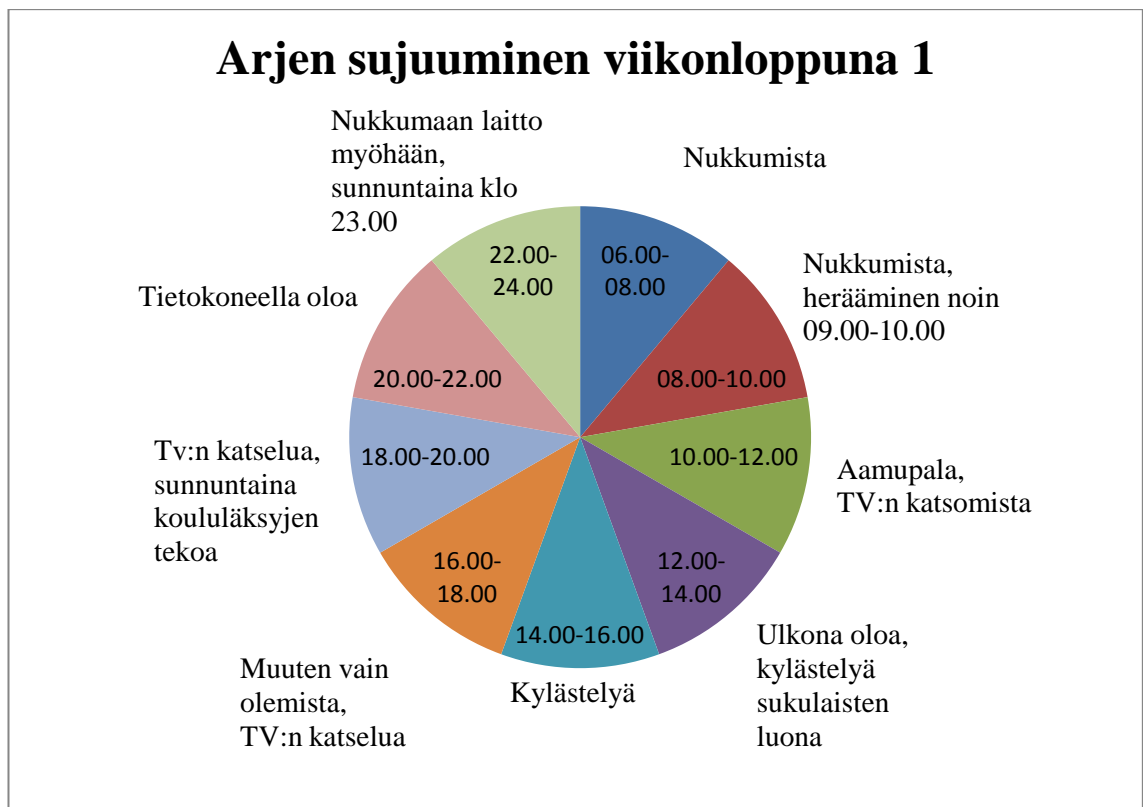
”Siis kävin mie joskus lenkillä mutta siis.. Hyvin harvoin koska se oli oikeasti tosi väsyttävää niin ei sitä jaksanu.. Eikä oikeasti kerinnykkään tehdä muutako syyä ja, no tehdä jonku verran läksyjä.. Mutta läksyistäki osa piti jättää tekemättä ko ei niitä kerinny tehdä, tai jos halus tehdä kaikki niin sitte ei ollu aikaa mihinkään muuhun.. Se oli aina vähä niinkö että luovutti jostaki ja tehet jotaki..”

Vapaa-ajan viettotavat koostuivat enimmäkseen ulkoilusta ja medialaitteiden parissa olemisesta. Harrastusmahdollisuuksia kotikylällä ei ollut, joten järjestetyn nuorille suunnatun toiminnan puuttuessa mielekäs toiminta tuli kehittää itse.

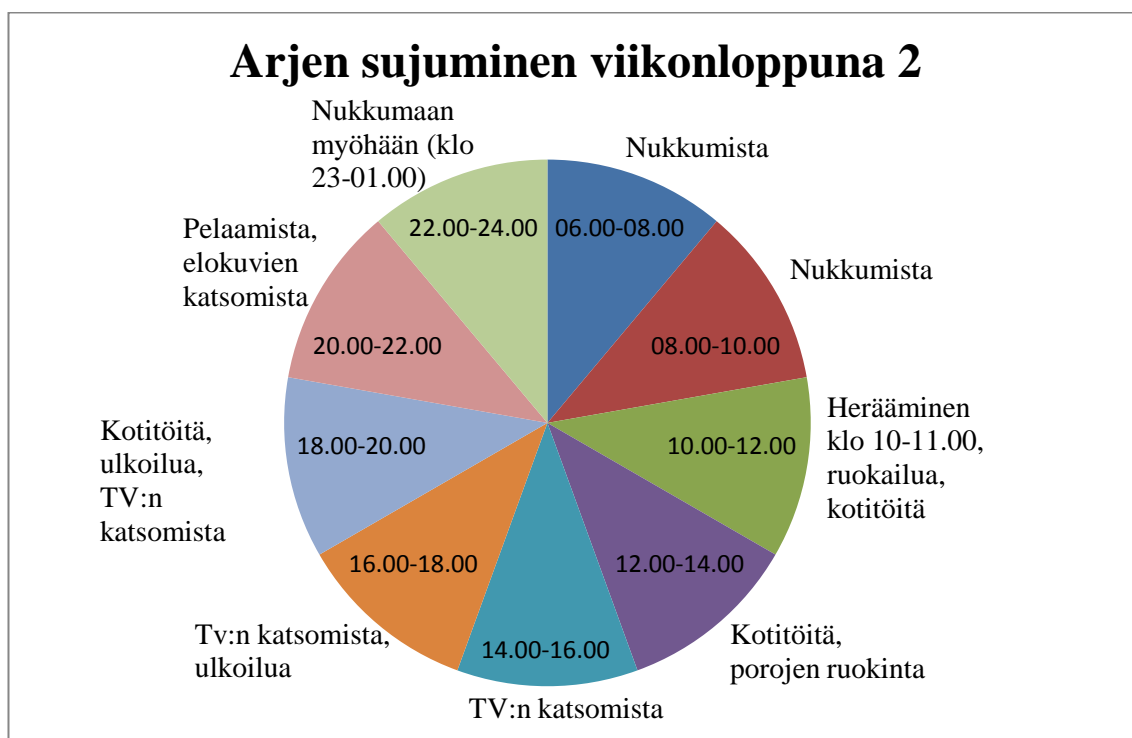
”No ei se nyt haittaa vaikkei ole (harrastusmahdollisuuksia).. On nuo porot ja kelekka-hommat niin.. Mutta jos sinne nyt tulis joku niin, saattasin kait mie.. Niinku joku airsofti niin solis kyllä hauska..”

Kaikki illat kuluivat suurin piirtein samalla tavalla, ja arjessa oli tietynlaiset rutiinit. Kotiin päästyä syötiin ja tehtiin läksyt, jonka jälkeen ilta koostui ulkoilusta tai median parissa olemisesta. Väsymys oli myös osatekijä siinä, ettei omia juttuja jaksanut tehdä. Viikolla kavereita ei nähty ollenkaan, ainoastaan kerran toinen haastateltavista jäi koulun jälkeen Kittilän nuorisotilalle kaverin kanssa. Toisaalta kuten nuoret haastatteluissa sanoivat, ystävät asuvat kauempana, eikä heille jää kotiaskareiden jälkeen aikaa tai väsymyksen vuoksi he eivät jaksaneet tavata heitä.

”Omien juttujen tekemiseen oli aikaa, mutta en jaksanu .. Vietin melko paljon öitä Kittilässä kavereiden luona, silloin jakso hulista ja tehdä mitä nyt teinit tekee... Hengailua ja viikonloppuisin pahuuksia.”

Kuvio 4. Viikkopäiväkirjan merkinnät, arjen sujuminen viikonloppuna.

Kuvio 5. Viikkopäiväkirjan merkinnät, arjen sujuminen viikonloppuna.

Viikonlopun tekemiset koostuivat melko samoista asioista, mitä viikolla tehtiin (Kuvio 4 ja 5). Nuoret nukuivat pidempään, mutta myös valvoivat pidempään. Viikonloppuisin oltiin enemmän ulkona, tehtiin kotitöitä ja katseltiin televisiota. Viikonloput koostuivat siis suurimmaksi osaksi kotona vanhempien kanssa vietetystä ajasta.

Kavereiden näkemiseen ei välttämättä ollut aikaa edes viikonloppuna välimatkojen vuoksi, tai se koettiin vähäiseksi. Nuoret kertoivat tapaavansa kavereitaan mieluummin lomilla, jolloin yhteistä aikaa oli useampi kuin yksi päivä.

”sillon viikonloppuna mie menen..niinkö yökyhänki ja siinä on se lauantai koko päivä muttei se minusta kyllä riitä..nyt mie en ole nähäny minun parasta kaveria vishin kaht-hen viikhon..”

”kyllähän niitä kavereita sitte koulussa näkkee mutta son vain niitä välitunteja..että ei siinä sitte kauheasti kerkeä..ja ne on tosin aika harvinaisia nekki viikonloput ko mie käyn niitten tykönä..”

6.3 Kouluhenkilöstön näkemykset

Haastattelin Kittilän koulukuraattoria, sekä erityisopettajaa. Koulukuraattori on aloittanut työnsä Kittilässä vuonna 2006, ja erityisopettaja on työskennellyt Kittilän yläkoululla jo parinkymmenen vuoden ajan.

Autossa on oppilaiden mukaan meteliä ja kylmä, että nukkuminen tai läksyjen tekeminen on vaikeaa. Hyviä puolia matkoissa olisi läksyjen kertaaminen tai nukkuminen, mutta se ei välttämättä onnistu. Linja- auton pysähtely nähtiin osatekijänä, joka haittaa nukkumista. Hyvänä ja tärkeänä puolena nähdään myös se, että oppilaat kuitenkin pääsevät vanhempiansa luo ja saavat kotoa käydä koulussa. Koulumatkat nähtiin jokseenkin vaativana suorituksena kasvavalle teinille.

”no mie niinkö ajattelen sillätavalla että niien tehä siihen (koulupäivän) päälle vielä läksyt.. niin niin se koulupäivä on monta kertaa, jos on tunnollinen oppilas nii son kaks-toista tuntia koulutusta siinä..elii, vois sanoa näin että.. reilusti yli puoli vuorokautta mennee siihen koulutyöhönki että.. se on aika pitkä työpäivä kaikkinken..”

Pitkä koulupäivä kouluhenkilöstön mielestä vaikeuttaa nuorten harrastamista, muttei toki estä sitä kokonaan. Sivukylillä asuvista nuorista monet jäävät ”nykyaikaisten” harrastusten - kuten esimerkiksi salibandyn - ulkopuolelle juuri matkan takia. Heillä on kuitenkin omilla kylillään kelkkailua ja muuta luonnossa liikkumisen harrastamista. Harrastaminen vaatii aktiivisuutta myös nuorilta itseltään, sillä jos oikeasti haluaa harrastaa jotain, se kyllä varmasti järjestyy. Kittilän hyvinvointisuunnitelmassa mainitun kyydityksen järjestämisestä harrastusten pariin pohdittiin olevan hyvä, mutta vaikeasti järjestettävissä oleva asia satunnaisuuden vuoksi. Kuten aikaisemmin mainittiin, nuorten tulisi itse olla aktiivisia harrastajia, eikä kuljetukseen osallistujia olisi kuitenkaan joka päivä.

”no se oli silloin joo hiihtolomaviikolla kuljetettiin Leville, muttako sieltä on kuitenkin aika vähän niitä tulijoita nii..että se järjestäminen ei aina ole mahdollista ko, ei aina..ei ne nuorekkaan joka päivä tänne (Kittilään) jää..että en tiijä, nämä on näitä pitkän ja laajan kunnan vaikeita asioita..mutta että..pyrkimystähän siihen on..”

Kavereiden näkemisessä ajateltiin olevan samoja rajoituksia kuin harrastuksissa. Omalla kylällä ei välttämättä myöskään ole kavereita, tai jos on, niin ne ovat matkan päässä. Toisaalta ”kaveri-ajan” ajateltiin täyttyvän osittain myös linja-autossa. Linja-autossa kotiin mennessä voidaan seurustella kavereiden kanssa, mutta on myös tapauksia, ettei linja-autossa ole yhtään kavereita. Eritoten tällaisille oppilaille linja-automatka voi olla joissakin tapauksissa piinaava kokemus. Kaverikylä- ilmiöstä mainittiin myös, mikä tarkoittaa kaverin luokse yökylään jäämistä jopa myös viikolla.

”samat rajotukset ko harrastuksissa, että sitä aikaa on vähän. jos ei sitä oteta sitä aikaa niille kavereille tai sitte niille harrastuksille niin.. jos sitä otetaan aikaa niille kavereille niin son poissa yöunista ja..ja sitte son poissa koulujaksamisesta ja.. kyllä son epäsuhtasta esimerkiksi kirkonkyläläiset nii.. ko niillä on enempi sitä aikaa kuitekki kaikkeen..”

Alakoulusta yläkouluun siirtymistä kouluhenkilöstö ei näe millään tavalla erityiseksi vaiheeksi eritoten pitkämatkalaisilla, vaikka koulupäivä heillä piteneekin enemmän. Haastateltavat näkevät sen vaikuttavan yleisesti aloittavilla seitsemäsluokkalaisilla, sillä kaikkien koulupäivä pitenee kuuteen tuntiin. Pitkämatkalaiset voivat myös olla jo tottuneita kuljetuksiin, sillä pienemmissä kylissä on enää harvakseltaan alakouluja, ja he ovat jo aikaisemmin joutuneet kulkemaan pidemmän matkan kouluun. Jatkokoulutukset nähtiin enemmän ongelmakohtana, sillä pienestä kylästä muuttaminen suurempaan paikkaan, kuten kaupunkiin on paljon isompi ja haastavampi muutos nuorelle, kuin alakoulusta yläkouluun siirtyminen. Haastateltavat painottivat tässä asiassa kuitenkin heidän omaa näkemystään työnsä puolesta, sillä heidän asiakkaina on henkilöitä, joilla on pulmia joissakin elämänalueissaan.

”mulla semmonen ajatus että tuota kyllä ne lapset sieltä kylistä aina niinkö jonneki maailman tuuliin häviää, että kyllä niinkö kylät pienenee.. mutta kyllähän tietenki sinneki kotiseuvulle niitä nuoria palaa. mutta että mä taas palaan siihen että ne pärjää, joilla niinkö on ne palikat kohillansa, ne pärjää sen pitkän matkan, sen eron, sen asuntolaelämän, ja niinkö ne kaikki.. mutta se varmaan se kodin tuki jatkuu sinne ja sitte taas ne nuoret joilla ei ne kaikki ole sitte niin kohillaan, niin niillä on ehkä se suurempi riski siihen että se koulunkäynti keskeytyy..”

Kouluhenkilöstö ei nähnyt pitkiä koulumatkoja sen kummempana asiana nuorten elämässä. Koulumatkojen rasitus mainittiin näkyvän ainoastaan väsymyksenä vähäisestä nukkumisesta ja vapaa-ajan vähäisyytenä. Nuorten ajateltiin olleen tottuneita kulkemiseen.

”omalla tavallaan se on se juttu niinkö että.. ei siitä tehä niin isoa numeroa ko se on se kotipaikka sielä missä se on. ja ne lapset on.. ne tietää aina lähti ne mihin tahansa ne meneeki niin se on matkan päässä. että hirveän vähän ne oppilaat sillälaillla siitä koulumatkasta.. että se vaan on asia joka niinkö on.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Koulumatkojen pituuden vaikutuksista nuorten hyvinvointiin on vähäistä tietoa, enemmän mediassa annetaan ihmisille tietoa siitä, millä paikkakunnilla sallittu aikaraja ylittyy. Useimmiten tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista kerätään välillisesti aikuisilta, jolloin tieto ei ulotu kovinkaan syvälle lasten omiin näkemyksiin. Lapset on määritelty hyvinvointivaltiossa aikuisten näkemysten ja kokemusten mukaisesti, mutta on unohdettu se, että he ovat itsessään yhteiskunnan aktiivisia subjekteja ja tärkeitä jäseniä. (Kiili 1998, 12- 13.)

Opinnäytetyöni tulokset osoittavat, että pitkät koulumatkat koettiin aikaa vievänä ja voimavaroja kuluttavana tekijänä, mutta toisaalta se on asia, jolle ei voi mitään ja se on osa nuorten jokapäiväistä elämää. Pitkistä koulumatkoista löytyi monia haittapuolia, mutta myös hyviä puolia löytyi. Koulussa ja linja- autossa pystyi juttelemaan kavereiden kanssa, joita ei muuten vapaa- ajalla voinut nähdä. Kouluhenkilöstö ajatteli myöskin hyvänä puolena linja- autossa täyttyvän ”kaveri- ajan”, sillä syrjäseudulla asuvalla nuorella lähimmän kaverin luokse voi olla matkaa.

Peruskoulun yläkouluvaiheen aloittamisen suhteen pitkät koulumatkat ovat tulosten pohjalta raskas lisä muutenkin pidentyvään koulupäivään. Matka sinänsä ei rasita nuoria, vaan ajanpuute, väsymys pitkästä päivästä ja uudenlainen ympäristö tuovat kaikki oman rasitteensa yläkouluelämään. Yläkouluun siirtyvälle nuorelle suurimpia pelkojen aiheuttajia ovat uusien sosiaalisten suhteiden luominen, uusi fyysinen ympäristö ja uusien sääntöjen omaksuminen, sekä erityisesti haja-asutusalueiden nuorille pidentyvät päivät (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 2.8.2012).

Opinnäytetyön tuloksista päätellen nuoret rakastavat ja arvostavat kotiseutuaan, joka on myös tärkeä voimavara heille. Kyläyhteisöön kuuluvuuden tunne tuli jokaisessa haastattelussa esille tärkeänä tekijänä. Tämän vuoksi pitkistä matkoista huolimatta nuoret eivät haluaisi asua lähempänä palvelukeskusta, vaan mieluummin kulkevat pidemmän matkan takaa.

Yläkouluun siirryttäessä uusi ympäristö koettiin hiukan pelottavana ja jännittävänä, ja pitkän päivän jälkeen olikin mukava palata takaisin omaan kotiympäristöön. Alakoulusta yläkouluun siirtymistä helpottavia tekijöitä ovat muun muassa tutustumiskäynnit uudessa koulussa, tiedonsiirtopalaverit, leirikoulut, tukioppilastoiminta ja erilaiset toimintapäivät (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 8.8.2012).

Sen sijaan nuoret kaipaisivat enemmän aktiviteetteja omalle kotikylälleen, joissa tällä hetkellä ei heidän mukaansa ole nuorille suunnattua toimintaa lähes ollenkaan. Sosiaalisten vertaisryhmien merkitys yläkouluun siirtyvälle nuorelle on suuri, ja varsinkin haja-asutusalueiden oppilaiden muutokset ovat suuria pienten sosiaalisten ryhmien vaihtuessa suurempiin (Heikkinen & Peltola 2008, hakupäivä 8.8.2012). Tulosten perusteella nuoret kaipasivat näitä vertaisryhmiä esimerkiksi harrastusten parista, mutta harrastusten puuttuessa kotikylältä tämänkaltaisia vertaisryhmiä ei ollut. Toisaalta tulkitsin haastatteluiden perusteella nuorten olemassa olevien vertaisryhmien ja kaveriporukoiden olevan paljon tiiviimpiä niiden pienuuden vuoksi.

Kouluhenkilöstö arvioi pitkien koulumatkojen roolin yläkoululaisten arjessa nuoresta ja hänen lähipiiristään itsestä riippuvana asiana. Osalla nuorista pitkä matka tuo isomman rasitteen koulunkäyntiin, joillakin se vain kuuluu jokapäiväiseen elämään. Oman ajan ollessa vähäisempi, pitkämatkalaisten nuorten arki sujuu jokseenkin erillä tavalla kuin lähempänä asuvien nuorten arki. Viikkopäiväkirjojen perusteella nuorille kuitenkin jäi pitkistä matkoista huolimatta aikaa tehdä iltaisin omia juttujaan, mutta haastatteluissa he kuitenkin nostivat esille koulupäivän jälkeisen väsymyksen tunteen.

Loppujen lopuksi tutkimustuloksista käy ilmi, että pitkä koulumatka on osatekijä, joka vaikuttaa nuorten hyvinvointiin, mutta se on yksi vaikuttava tekijä muiden joukossa. Nuoruusaika on muutenkin monimutkaista aikaa aikuistumista kohti kulkevalle teinille. Pidempi koulumatka on asia joka aluksi tuntuu nuorista kamalalta päivän pituuden vuoksi, mutta ajan myötä siihen totutaan. Matka on joka tapauksessa pidempi mentiin minne tahansa. Peruskoulunsa käyneet nuoret pohtivat asiaa niin, että näin myöhemmin ajateltuna se oli hyvä, että he asuivat kauempana vaikka pitkät matkat ja jokapäiväinen kulkeminen veivätkin voimia ja aikaa. Perusteluina tähän he kertoivat, että välimatkojen vuoksi esimerkiksi nuorille tavanomaiset ”typeryydet” jäivät vähemmälle. Näitä ajatuksia tukee myös internetistä löytämäni ”Kauas on pitkä matka”- kuvakertomus, jossa

kaksi Kittiläläisnuorta kuvaa kokemuksiinsa pitkistä koulumatkasta. Kuvakertomuksessa nuoret mainitsevat, ettei pitkää matkaa ajattele sen kummemmin, vaan se on asia joka vain on (Leppänen 2011, hakupäivä 8.8.2012.)

7.2 Pohdinta

Opinnäytetyön aiheeni valinta onnistui mielestäni todella hyvin, vaikkakin mutkia matkasta ei puuttunut. Välillä tuntui, että olisin voinut valita jonkin toisen aiheen, koska vastaavanlaista tutkimusta ei ollut aikaisemmin tehty ja minun tuli aloittaa lähes tyhjältä pohjalta. Mielenkiintoni aihetta kohtaan kuitenkin lisääntyi, ja aiheen vaikeus toi lisää tarmoa tehdä tätä opinnäytetyötä. Onnistumisen tunteet ja kokemukset olivat parhaimmillaan silloin, kun aiheeseen oli vaikeaa löytää mitään tietoa, mutta lopulta löysinkin paljon hyödyllisiä tietoja. Alun perin ajattelin haastattelevani nuorten vanhempia, mutta näin jälkikäteen ajateltuna oli hyvä, että päätinkin kysyä nuorilta itseltään heidän mielipiteitään. Nuorten ja kouluhenkilöstön omat mielipiteet ja näkemykset toivat lisää mielenkiintoa ja ajatuksia opinnäytetyöhöni. Missään vaiheessa en halunnut tehdä opinnäytetyöstäni yleistävää, vaan tiesin heti aiheeni selkiytyessä, että pyrin enemmänkin ymmärtämään ilmiötä.

Tutkimus oli erittäin ajankohtainen sen perusteella, että siitä on viimeaikoina uutisoitu moneen otteeseen esimerkiksi Lapin Kansassa (Liite 4 ja 5). Pitkien koulumatkojen problematiikka ja pienten kyläkoulujen lopettaminen ovat ajankohtaisia aiheita, joihin on vaikeaa löytää ratkaisua varsinkin suurissa kunnissa kuten Kittilässä. Yksi ratkaisu pitkien koulumatkojen lyhentämiseen olisi laittaa nuori kulkemaan naapurikunnan koulussa minne olisi lyhyempi matka, mutta toisaalta haluavatko vanhemmat, saatika sitten nuori itse kulkea naapurikunnan koulussa?

Median tuodessa aihetta esille, pitkistä koulumatkoista puhutaan paljon numeroiden avulla. Esille tuodaan ne piikit, missä kunnissa sallittu aikaraja ylittyy, kuinka monella, ja mikä on pisin kilometrimäärä jonka lapsi tai nuori missäkin kunnassa kulkee. Aiheesta ei ole kysytty lähes ollenkaan nuorilta itseltään, mitä he itse ajattelevat koulumatkojen pituudesta ja aikarajoista? Aiheesta puhuvat keskustelupalstat toivat eriäviä mielipiteitä, joista huomasi kuinka hankala aihe on ja kuinka vaikea siihen on löytää järkevää

ratkaisua. Toisaalta on tärkeää ajatella, että nuoret pystyvät käymään koulunsa kotoa käsin, eikä heidän tarvitse yöpyä viikkoja missään asuntoloissa matkojen vuoksi.

Opinnäytetyöni edetessä minulle tuli koko ajan ajatuksia jatkotutkimuksista, joissa haluaisin ottaa selvää myös muiden lapin kuntien nuorten ajatuksia pitkistä koulumatkoista. Olisi erittäin mielenkiintoista pyrkiä selvittämään näiden kokemusperäisten ajatusten avulla mahdollisia ratkaisuja pitkien koulumatkojen problematiikkaan. Oli erittäin positiivista, että tämän opinnäytetyön yhteydessä sainkin kuulla yhden kehittämis ehdotuksen, joka oli mielestäni pohtimisen arvoinen.

Sain opinnäytetyössäni melko hyvin selville, millainen näkemys nuorella itsellään ja kouluhenkilöstöllä on pitkän matkan vaikutuksesta hyvinvointiin, sekä sen, jääkö nuorelle pitkän päivän jälkeen aikaa omille jutuille. Viikkopäiväkirjan avulla oli helppoa selvittää nuorten ajankäyttöä. Tutkimustuloksista nousi vahvasti esille nuorten kyläyhteisöön kuuluvuuden tunteen merkitys, sekä erilainen ajattelutapa pitkiä matkoja kohtaan. Harvaan asutulla alueella lähes kaikki, kuten esimerkiksi kaupat samoin kuten koulutkin ovat pidemmän matkan päässä, ja esimerkiksi kauppareissu viidenkymmenen kilometrin päähän ei ole mikään ihmeellinen asia. Pitkiin matkoihin on totuttu ja niiden kanssa eletään joka päivä. Haastattelemieni nuorten vastauksista päätellen pitkät koulumatkat ovat välillä rasittavia, mutta kuitenkin osa jokapäiväistä elämää.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Eskola, Jari & Heikkinen, Hannu L.T & Ilmonen, Kari & Kiviniemi, Kari & Laine, Timo & Moilanen, Pentti & Rajala, Raimo & Rantala, Irma & Rähkä, Pekka & Suoranta, Juha & Valli, Raine 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (Toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS- kustannus. 86- 100.
- Alasuutari, Pertti 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alho, Lotta & Bernelius, Venla & Hautamäki, Jarkko & Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo M. & Kuusela, Jorma & Rimpelä, Arja & Rimpelä, Matti & Saaristo, Vesa & Stålh, Timo & Vaattovaara, Mari 2010. Koulun ja asuinalueen vaikutus oppilaiden hyvinvointiin. Teoksessa Rimpelä, Matti & Bernelius, Venla (Toim.). Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla. Helsinki: Helsingin yliopisto. 31- 37.
- Aula, Mari Kaisa 2006. Lapsiasiavaltuutetun muisto opetusministeriölle. Hakupäivä 3.7.2012
<<http://www.lapsiasia.fi/nyt/aloitteet/aloite/-/view/1395534>>
- Elovainio, Marko & Forma, Pauli & Häkkinen, Unto & Jokela, Jukka & Karvonen, Sakari & Klavus, Jan & Kautto, Mikko & Kortteinen, Matti & Lahelma, Eero & Lehtelä, Kirsi- Maria & Luoma, Minna- Liisa & Luopa, Pauliina & Moisio, Pasi & Muuri, Anu & Mäkelä, Pia & Nguen, Lien & Parpo, Antti & Pekurinen, Markku & Rimpelä, Matti & Rintala, Taina & Räsänen, Minna & Sallila, Seppo & Vaarama, Marja & Winter, Torsten & Ylönen, Lauri & Österberg, Esa 2006. Asuinympäristö hyvinvoinnin määrittäjänä. Teoksessa Kautto, Mikko (Toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2006. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino oy. 285- 306.
- Heikkinen, Päivi & Peltola, Heli 2008. Eskarista epuksi, alakoulusta yläkouluun – Vanhempien kokemuksia oman lapsensa perusopetuksen siirtymävaiheesta. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylä; Jyväskylän yliopisto. Hakupäivä 25.6.2012
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19220/URN_NBN_fi_jyu-200811245889.pdf?sequence=1>
- Hietala, Tarja & Kaltiainen, Tiina & Metsärinne, Ulla & Vanhala, Erja 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1980. Teemahaastattelu. Tampere: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.
- Kananen, Jorma 2008. KVALI – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananoja, Jouko 2005. Mitä on hyvinvointi? Hakupäivä 8.5.2012
<http://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html>
- Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi 2004. Hyvinvointi eriytyy alueellisesti, kasvavatko nuorten terveyden erot? Teoksessa Paju, Petri (Toim.). Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Stakes & Nuorisosiain neuvottelukunta. 106– 116.
- Kittilän kunta 2011. Hakupäivä 1.4.2012.
<<http://www.kittila.fi/>>
- Lapin Kansa 2012. 190 kilometrin koulumatka. Hakupäivä 8.8.2012
<<http://www.lapinkansa.fi/Lappi/1194740906763/artikkeli/190+kilometrin+>>

- koulumatka.html>
- Leppänen, Konsta 2011. Kauas on pitkä matka- kuvakertomus. Hakupäivä 8.8.2012
<<http://suomenkuvalehti.fi/kuvat/kuvakertomukset/pitka-matka>>
- Liikanen, Assi 2001. ”Hyvän asumisen ja elämisen elementit – yhteenvetoa 27.9.2001 päivän puheenvuoroista”. Teoksessa Liikanen, Hanna-Liisa (Toim.). Hyvän asumisen ja elämisen elementit. Helsinki: Ympäristöministeriö. 53- 55.
- Liikkanen, Mirja & Melkas, Tuula & Jallinoja, Riitta & Alasuutari, Pertti & Kytömäki, Juho & Eskola, Katariina & Liikkanen, Merja & Timonen, Päivi & Hanifi, Riitta & Helve, Helena 2009. Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Liikkanen, Merja (Toim.). Suomalainen vapaa-aika – Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 250- 270.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009. Vanhempainnetti. Hakupäivä 5.6.2012
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/koulu/ylakouluelamaa/ylakouluun_siirtyminen/>
- Myllyniemi, Sami 2009. Aika vapaalla, Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Helsinki: Yliopistopaino.
- Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja 2011. Annettu, otettu, itse tehty, Nuorten vapaa- aika tänään. Helsinki: Hakapaino.
- Pellegrini A.D. & Jeffrey D. Long 2002. A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary school through secondary school.
Hakupäivä 4.5.2012
<<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1348/026151002166442/pdf>>
- Perusopetuslaki 1998. 21.8.1998/628
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2011. Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2011. Hakupäivä 13.4.2012
<http://www.avi.fi/fi/virastot/pohjoissuomenavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/2012/Aluehallintovirastojen%20keskeiset%20arviot%20peruspalvelujen%20tilasta%202011_LR.pdf>
- Pääkkönen, Hannu 2002. Mihin koululaisten aika kuluu? Hakupäivä 4.4.2012
<http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyv_024_paakkonen.pdf>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Hakupäivä 23.4.2012
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>>
- Saari, Juho & Lagerspetz, Eerik & Simpura, Jussi & Uusitalo, Hannu & Kainulainen, Sakari & Hagfors, Robert & Kajanoja, Jouko & Ervasti, Heikki & Hoffrén, Jukka & Rättö, Hanna & Raijas, Anu & Uusitalo, Susanne & Pessi, Anne Birgitta & Seppänen,
Marjaana & Oksanen, Markku 2011. Teoksessa Saari, Juho (Toim.). Hyvinvointi – Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Vilna: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Sutinen, Riikka 2010. Loistava perhe, mahtavat kaverit ja koulussa menee hyvin! Lappilaisten nuorten hyvinvoinnin ankkurit. Hakupäivä 3.7.2012
<http://www.sosiaalikallega.fi/toiminta/hankkeet/nuorten-hyvinvoinnin-ankkurit/Hyvinvointi_julkaisu_Sutinen.pdf>
- Takalampi, Sirpa- Liisa 2001. Kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle – hyppy tuntemattomaan? Pro gradu – tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2012. Kouluterveyskysely. Hakupäivä 23.4.2012
<<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>>
- Tilastokeskus 2012. Ajankäyttötutkimus. Hakupäivä 19.4.2012.
<<http://www.stat.fi/keruu/aja/index.html>>
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
YLE Pohjois karjala 2011. Pitkät koulumatkat yhä yleisempiä. Hakupäivä 8.8.2012
<http://yle.fi/uutiset/pitkat_koulumatkat_yha_yleisempia/2782770>

LIITTEET

Liite 1.

VIKKOPÄIVÄKIRJA

Merkitkää jokaisen kellonajan kohdalle, mitä olette sinä ajanjaksona tehneet.

Koulupäiväsi kesto: ____:____ - ____:____ tuntia		Koulumatkasi edestakainen pituus noin: _____ km					
Kello	Maa- nantai	Tiis- tai	Kes- kiviik- ko	Tors- tai	Per- jantai	Lau- antai	Sun- nun- tai
06.00– 08.00							
08.00– 10.00							
10.00– 12.00							
12.00– 14.00							
14.00– 16.00							
16.00– 18.00							
18.00– 20.00							

20.00– 22.00							
22.00– 24.00							

Kiitos että jaksot täyttää viikopäiväkirjan! 😊

Liite 2.

Teemahaastattelu kysymykset yläkoululaisille

Asuinympäristö

- viikkopäiväkirja, (Koulumatkan pituus ja kesto, mitä itse ajattelee näistä..)
- mitä ajattelet siitä, että asutte perheenne kanssa kauempana palvelukeskuksesta? mitä hyviä/huonoja puolia siinä on?
- haittaako sinua, vaikka palvelut ovatkin hieman kauempana?
- Haluaisitko että koulusi olisi lähempänä?
- kaipaisitko enemmän vapaa-ajan mahdollisuuksia (esim. harrastukset) tai palveluja asuinympäristöösi?

Vapaa-aika

- millä tavalla xx tuntia kestävä koulumatka vaikuttaa sinun vapaa-aikaasi, esimerkiksi harrastuksiin osallistumiseen, läksyjen tekoon, ystävien näkemiseen, ajanviettoon vanhempien kanssa
- näetkö paljon ystäviäsi kouluajan ulkopuolella, millä tavalla olet tekemisissä heidän kanssaan arkisin ja viikonloppuisin
- mitä yleensä teet koulujuttujen jälkeen → viikkopäiväkirjan merkinnät..

Koulumatka ja koulu-aika

- mitä teet yleensä bussimatkan ajan, kuvaile bussimatkasi aamulla/iltapäivällä
- mitä hyviä/huonoja puolia bussimatkassa mielestäsi on
- miltä alakoulusta yläkouluun siirtyminen tuntui, kun koulumatka piteni huomattavasti?

Liite 3.

Teemahaastattelu kysymykset kouluhenkilöstölle

Koulumatkat ja koulu-aika

- Lain mukaan koulumatka odotuksineen yli 13-vuotiailla saa kestää korkeintaan kolme tuntia, ylittyykö Kittilässä monella nuorella sallittu aikaraja?
- millä tavalla teidän mielestänne esimerkiksi yli tunnin kestävä koulumatka vaikuttaa nuorten hyvinvointiin? mitä suotuisia vaikutuksia sillä on? entä mitä epäsuotuisia?
- miten mielestänne matka-ajankäyttöä voitaisiin kehittää?

Nuorten (kuljetusoppilaiden) ajankäyttö ja hyvinvointi opettajien silmin

- Jääkö teidän mielestänne kuljetusoppilaille koulun jälkeen aikaa muuhunkin, kuten harrastuksiin?
- onko työssänne koskaan tullut vastaan sitä, että nuoret kokisivat koulumatkat raskaina?
- millä tavalla koulu ottaa huomioon kuljetusoppilaiden hyvinvoinnin?
- siirryttäessä alakoulusta yläkouluun osalla oppilaista koulumatka pitenee huomattavasti. miten arvioitte tämän vaikuttavan heihin?
- Onko teidän mielestänne pitkällä koulumatkalla vaikutusta nuorten arkeen, verrattaessa esimerkiksi lähempänä asuvien nuorten arkea?

Kittilän hyvinvointisuunnitelma

- Kittilän hyvinvointisuunnitelmassa on pohdittu paljon nuorten harrastusmahdollisuuksien tukemista sekä kulkuyhteyksien parantamista harrastusmahdollisuuksien pariin. ovatko ne teidän mielestänne toteutuneet? Miltä osin ovat toteutuneet/eivät ole toteutuneet? Mitä pitäisi muuttaa, jotta hyvinvointisuunnitelman tavoitteet toteutuisivat?

Liite 4.

Lapin Kansa

Päivitetty 2.5.2012 11:48, julkaistu 2.5.2012 10:42

190 kilometrin koulumatka

Kuva: Reino Hämeenniemi

Alle 13-vuotiaalla saa päivässä kulua koulumatkaan odotuksineen korkeintaan kaksi ja puoli tuntia ja yli 13-vuotiaalla kolme tuntia.

Lappilaisten koululaisten koulumatkat eivät edelleenkään pysy lain sallimissa aikarajoissa. Pisin koulumatka on Lapissa edelleenkin 80-95 kilometriä yhteen suuntaan, eli koululainen joutuu matkustamaan päivän aikana 190 kilometriä.

Pisintä 190 kilometrin päivämatkaa joutuu kulkemaan yksi yläluokkalainen peruskoulun oppilas. Kahdella alaluokkien oppilaalla oli koulumatkaa jopa 80 kilometriä yhteen suuntaan, eli 160 kilometriä päivässä.

Lapin aluehallintoviraston tuoreen peruspalvelut -raportin mukaan viime vuonna vielä 18 oppilaan kuljetus- ja odotusaika ylitti lain salliman ajan, mikä on alaluokan oppilaille 2,5 tuntia ja yläluokkien oppilaille 3 tuntia. Säännösten vastaisia koulumatka-aikoja on

Kittilän, Posion, Rovaniemen ja Tervolan koulun oppilailla. Lainvastaisten koulumatkojen määrä väheni kuitenkin muutamalla oppilaalla edellisestä lukuvuodesta.

Kuntien väliset erot olivat kuitenkin suuria ja näyttävät edelleen suurenevan, koska oppilasmäärän väheneminen jatkuu osassa Lapin kuntia ja seutukuntia. Esimerkiksi alle puolet Savukosken ja Posion koululaisista saa perusopetusta enintään viiden kilometrin etäisyydellä, kun Kemissä lähes kaikilla lähikoulu on enintään viiden kilometrin päässä kotoa.

Kuntien on pyrittävä säilyttämään kouluverkko sellaisena, että ainakin vuosiluokkien 1–6 oppilaat voivat käydä koulua kotoa käsin ja esiopetuspalvelut ovat kohtuullisesti kaikkien oppilaiden saavutettavissa ilman, että oppilaita joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle asumaan kouluviikkojen aikana. Kuntien on suunniteltava niiden raja-alueilla asuvien lasten opetuspalvelujen järjestäminen kuntarajat unohtaen.

Yhteiskuljetuksen odotus oli yleisin syy harvemmin kuin joka päivä tapahtuville ylityksille. Muita yksittäisiä syitä ei-jokapäiväisille ylityksille olivat joukkoliikenteen aikataulut tai huoltajan valitsema muu kuin ensisijainen lähikoulu.

Liite 5.

Lapin Kansa

Päivitetty 2.4.2012 14:35, julkaistu 2.4.2012 08:30

Lapplaislapsilla laittoman pitkiä koulumatkoja

Kuva: Reino Hämeenniemi

Kuudesluokkalaisella Henri Iisakalla kuluu koulun ja kodin väliseen koulumatkaan runsaat kymmenen minuuttia. Ensi lukuvuonna vastaava aika on toista tuntia.

Kuudesluokkalainen Henri Iisakka Posion Sirmiöstä nousee linjuriin aamulla seitsemän minuuttia yli puoli kahdeksan. Iltapäivällä Henri on kotona varttia vaille kaksi. Koulumatkoihin kuluu päivässä 20-25 minuuttia.

Ensi lukuvuonna Henri käy seitsemättä luokkaa kuntakeskuksessa, ja hänellä on kunnan kuljetussuunnitelman mukaan Etelä-Posion pisin koulumatka, 65 kilometriä yhteen suuntaan. Koulumatkoihin arvioidaan kuluvan 2 tuntia 20 minuuttia, joka on vielä laillinen määrä.

Lapissa suuntaus on muutenkin ollut, että koulumatkat ovat pidentyneet. Lapissa on lainvastaisia koulumatkajärjestelyjä vähän, mutta enemmän kuin muualla maassa.

Perusopetuslain mukaan alle 13-vuotiaan päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen käytetty aika ei saa ylittää kahta ja puolta tuntia. Yli 13-vuotiaalla ja erityisopetusta saavalla oppilaalla enimmäismäärä on kolme tuntia.